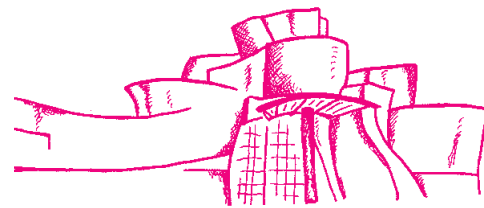

Guggenheim: XXI. mendeko museoa Bilbon

Inauguratu berri den museoaren kanpoko itxura hurrengo mendeari begira badago ere, ikusgai izango dituen kuadroak garaikideak izango dira gehienbat. Hainbeste eztabaida sortu duen museo honek atea zabaltu ditu, eta hemendik aurrera bertaratzen direnek esan beharko dute han era-kusten diren artelanek merezi ote duten egindako inbertsioa. Era berean, eta eztabaidak eztabai-da, geroak argituko du Guggenheim museoak Bilbo eta bere ekonomia suspertzeko balioko duen edo ez. Eta, horrekin guztiarekin batera, beste kontu bat: Picassoren *Guernica*. Zein arrazoi argu-diatu dira hona ez ekartzeko?

13. or.

Andres Urrutia:
"Euskararen premia berriei gizarteak berak erantzun behar die neurri handi batean"

Euskaltzaindiak duela urte erdi inguru aukeratu zuen Andres Urrutia notario bilbotarra euskaltzain oso berri, Alfontso Irigoienek utzitako hutsunea betetzeko. Hala ere, euskaltzain oso aukeratu aurretik bazuen eskarmentua Euskaltzaindian, euskaltzain urgazle eta Jagon Saileko eta Lege-Ekonomi Batzordeko kidea baitzen. Euskaltzaindia malgutasun bidean dela dio, euskalkiak batuaren osagarri direla, eta hizkuntz prestatuntzari segida eman behar zaiola eguneroko lanean. Andres Urrutia Deustuko Unibertsitateko zuzenbide irakaslea ere bada, eta hainbat kritika egin die unibertsitateetako euskal adarrei eta justizia administrazioari.

10. or.

Eztabaida: zein iritzi dute gutaz atzerritarrek?

Lehenago ere zenbaitek eman du bere iritzia gutaz; lehenetariko bat Estrabon bera izan zen, eta geroxeago, Aymeric Picaud; egia esan, ez ginen izan euren begiko. Harrezkero hamaika begiren galbaetik igarotako iritziak entzun ditugu; hortxe dugu, besteak beste, Voltairrek esandakoa: Pirinioetako alde bietan kantatzen eta dantzatzen duen herri bat. Gaur egun, irudia nagusi den mundu honetan, zein iritzi dute guri buruz? Nola ikusten gaituzte? Geure burua hobeto ezagutzeko beharrezkoa da jakitea gutaz zer pentsatzen duten besteek. Horregatik, oraingoan galdera hori hainbat pertsona ezaguni egin diegu, bai bertan bizi diren kanpotarrei, bai kanpoan bizi diren bertakoei.

20. or.

IVAP

HERRI ARDURALARITZAREN
EUSKAL ERAKUNDEA

6

Joan Ramon Solé: arautu behar al du administrazioak hizkuntza jakin baten erabilera?

7

Txepetx: Hololinguistika, edo etikako alderdiak, psikologiakoak eta soziologiakoak osotasun batean aztertzen duen arloa.

12

Amatiño: euskara administrazioan: hauxe panorama!

Erakunde Autonomiaduna

BIRZIKLAPEN IKASTAROAK ADMINISTRAZIOAN

Zuzendaritza:
Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (IVAP)

Koordinatzailea:
Joseba Lozano

Diseinu Grafikoa: Gabinorte

Zenbaki honetako lankideak:
Jon Agirre, Luis Alberto Aramberrí, Carmelo Basoredo, Monika Belastegi, Marije Cambra, Luis Elizondo, Jakes Gokoetxea, Roberto Gonzalez de Viñaspre, Enrique Gorrotxategi, IZO, Arantzazu Loidi, Joseba Lozano, Luma, Gerardo Markuleta, Mertxe Olaizola, José María Sánchez, Joan Ramon Solé, Mikel Valverde, Entzi Zubiri, Ilari Zubiri.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldzkarian argitaratutako artikulua berridatz daitezke, bai osorik, bai zatika, baina artikulua nondik atera diren aipatu behar da beti.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldzkariak ez ditu derrigorrez bere egiten artikulua eta kolaborazioetan agertzen diren iritziak.

PERTSONAIA

Ixiar Oreja, abeslaria:

“Emakumeek musikan duten arazoa iraunkortasunik eza da”

Ixiar Orejarentzat gaztetasuna ez da oztopo izan, euskal kantagintzan bere txokoa egiteko. Hogeita hiru urteko andoaindar honek aparejadore ikasketak burutu bazi-tuen ere, gaur ez da etxegintzan aritzen; panderoa jo eta abestu egiten du *Maixa eta Ixiar* taldean. Eta umeei nor den galdetuz gero, ETBk bere lehenengo katean emittitzen duen *Euskaraokea* saioko aurkezlea dela erantzungo dute, umeei oso maite baitute.

Hamar urteko Ixiarrek ba al zekien hogeita hirurekin abeslaria izango zela? Bazekien asko gustatzen zitzaioela, baina ez zekien abeslaria izango zenik; eta gaur egun ere ez dakit noiz arte jarraituko dudan horretan. Txikitatik oso saltseroa izan naiz eta betidanik gustatu izan zait musika, nahiz eta lotsati plantak egiten ere ondo dakidan.

Euskal musikan ez dago emakumezko askorik. Zailagoa al da zuentzat gizonezkoentzat baino? Egia da emakumezkoak gutxiago garelara, baina ez dakit zergatik. Akaso beste lanbideetan abiadura handiagoz sartzan ari gara musikan baino... ez dakit. Dena den, emakumeek musika arloan izan duen arazorik handiena iraunkortasunik eza dela esango nuke. Hasi, nahikotxo hasi dira; baina, jarraitu, gutxi. Ama izatearekin eta horrelako kontuekin askok musika baztertu izan dute. Bestalde, matxismoa ere sumatzen da. Maixa eta bion hastapenetan jendeak begi onez begiratzen zigun. Hala ere, aurrera jarraitu ahala aurkako iritziak ere entzuten hasi ginen, batik bat Maixaren kasuan, soinu gizonezkoen musika tresna izan delako gehien bat eta panderoa emakumezkoena. Aurrerago ere *Maixa eta Ixiar* taldea sortu genuenean, guztiak emakumezko izanik, gizonezkoen baten laguntzaz jotzen genuelako entzun behar izan genituen entzutekoak.

Euskaraz abestetik gaztelaniaz abestera pasatu den talderik ere badago. Abestuko al zenuke zuk erdaraz? Zertarako den ikusi behar. Gaur egun ez dut uste, baina atzerriko talderen batek deituko baligu euskaraz eta erdaraz abesteko, ba, agian, zerbait egingo genuke.

Euskaraokean azken boladan euskal kanta gutxi entzuten dela dago batzuen ahotan. Bai, hor al daketa bat izan da. Hasieran ia guztiak

euskal kantak baziren ere, gaur ez, eta ni ere ez nengoen oso ados aldaketa horrekin. Dena dela, orain beste iritzi batekoa naiz; izan ere, lehen ume askok eta askok beste hizkuntza batzuetan abesten zituzten kantak gaur egun euskaraz abesten dituzte, eta horixe da helburu nagusia.

Zuzeneko emanaldiak, diska grabaketak, *Euskaraokea*... Ba al daukazu denbora librerik? Gutxi, baina oso ondo aprobetxatuta. Familiarekin, lagunekin, nire maitearekin egoteko eta baita kontzertuetara joateko ere; oso gustuko ditut zuzeneko emanaldiak.

Epe laburrerako proiektuak zein dituzu? Datorren urtean gauzak ondo badoaz *Euskaraokearekin* jarraituko dut eta baita *Maixa eta Ixiarrekin* ere. Gainera, udazken honetan Venezuelara joango gara jotzera.

Oraindik egin ez duzuna eta egitea gustatuko litzaizukeena? Gauza asko. Beste musika arlo batzuk jorratzea, dantzatzen ondo ikastea, bertsoarako abildadea izatea, liburu bat idaztea, ama izatea... makina bat gauza. Baina gauzak etorri ahala egingo ditut.

Utziko al zenuke lortutako guztia maitasunagatik? Baietz uste dut. Beharrezkoa izango balitz bai, maitasuna bizitzan dagoen gauzarik inportanteenetakoa baita. Eta hori ez dut bakarrik esaten bikotearen kasuan, baita lagun eta familiaren kasuan ere.

Bexamela ala pastela? Biak. Niri jatea asko gustatzen zait eta gozoak bezain onak direnez biak, ba, biekin gelditzen naiz. Bestalde hitz joko polita iruditu zitzaigun eta horrelaxe egin zen abestia.

Monika Belastegi
Kazetaria

Legezko Gordailua: BI-1141-93. Egilea: Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea
Adriano VI. A, 20. 01008 VITORIA-GASTEIZ. Tel. 18 76 00. Faxa: 18 76 02. / <http://www.ivap.es>

Idatzi egiten dugu, ez eskribitu

Aspaldiko kontua da hau. Behin maixu batek galdetu zidan: *¿Cómo se dice “que ha pasado” en vasco?* Eta nik: *Zer pasa da?* Eta berak: *Zer pasa da! Eso es castellano!* Gaxte-gaxtea nintzen, lotsati xamarra ere bai, eta zer erantzun jakin gabe gelditu nintzen. *Zer gertatu da esan banio...* Mailegu, kalko eta *hitz jatorren* arteko arazo-auzietan galdera asko izan ditut beti, nik neuk erantzun ezinak. Ea asmatzen dudana adierazi nahi dudana esaten.

Badakit hitz berri asko beste hizkuntzetatik hartu behar ditugula: *mikroskopia, trailer, fax, autobus*, e.a. Hitz horiek erabili egiten ditugu eta hiztegieta jasota daude.

Anuntzio, leidu, eskribitu, kutxilo, painolo, balomano, balonzes-to... erabili, horiexek erabiltzen ditugu ahoz, baina ez ditugu idazten eta hiztegieta ere ez dute babestekorik. *Idatzi, iragarri, irakurri, idatzi, aitzo, sudurzapi, eskubaloi, saskibaloi*, idazten ditugu eta hala daude hiztegieta. Bigarren modu horretan ematen dizkigute testuek eta komunikabideek, eta gazteek eta euskaldunberriek erabiltzen dituzte gehienbat.

Kastigu, berde, bonba, e.a. esaten diren bezala jasota daude hiztegieta, baina baita *zigor, orlegi, lehergailu*, e.a. ere; elkarri ez diote enbarazorik egiten nonbait.

Kalkoetara jota, berriz, *grazia* duelakoan-edo kontatzen ditugu *eulitu egin zen, hiru beltz eta bi noski* (tabernan), *bosgarren pinoan*, e.a. Zergatik ez dira xeblekeriatzat jotzen *zurian geratu, tontorra eraso, iltzean jo, horrek beste irakurketa ere badau-ka, zineko izarrak* e.a.? Zergatik ez dira txisteak *aitaren batean, hanka sartu, ilea hartu, ...?*

Motxean esanda: nork erabakita, nola, zer dela-eta onartzen edo bazterten dira maileguak eta kalkoak? Pozik jakingo nituzke galdera honi buruzko azalpenak.

Inasio Basurto
Hiztun arduraduna

Iñaki Friera
Barakaldo

Justizia administrazioa euskaraz?

Duela egun batzuk honako hau irakurri nuen bertoko egunkari batean: epaile batzuen ustez, ez dago justizian euskara erabiltzeko behar den *gizarte eskaerarik*.

Hara —nire artean—, eta zelan neurtzen dute *gizarte eskaera* delako hori? Lautan suertatu zait justizia administrazioarekin harremanetan jarri beharra eta lauretan erabili nahi izan dut euskara. Alferrik, hala ere, zeren lauretan epaile eta langile erdaldunak izan ditudan aurrez aurre.

Dena den, ez dut eztabaidarik sortu nahi, eskaera xume eta erraz bat egitera natorrelako, besterik ez. Epaile horien hitzak irakurrita, zera pentsatu nuen: baietz, *gizarte eskaera* delako hori neurtzeko *presimetroren* bat izan! Bada, horrela bada, seguru nago **neure presioa** ez dutela behar bezala neurtu. Beraz, epaile jaun-andere txit erdaltzale horiek, apunta itzazue zuen *presio kaiserrean* honako hauek:

- 1.- Unibertsitatean gertaturiko gora-behera batzuen inguruan: erdaraz aitortzera behartu ninduten.
- 2.- Ezkondu ere erdaraz ezkontzera behartu ninduten (itzultzaile trebe baten laguntzarekin, den-dena esan behar da eta).
- 3.- Umea jaio eta erdaraz erregistratzera behartu ninduten (orduan, protesta gisa, komunikabideetara gutun bat idazteko gomendioa egin zidan orduko langile saiatuak).
- 4.- Lapurketa bat salatu eta erdaraz aitortzera behartu ninduten (eta gainera, oraindik orain ez didate erantzunik eman).

Besterik gabe, nire eskaera xume eta erraz hori aintzat hartuko duzelakoan.

Adeitasunez.

JOXERRA INTERÍNEZ
BEHIN BEHINEKO FUNTZIONARIOA

Gutunak makinaz idatzi eta, gehienez ere, 15 lerro izango dituzte. Gutunarekin batera, nahitaez, igorlearen izen-abizenak eta NANA adierazi beharko dira. Jasotako gutunak ez dira itzuliko. Toki-arazorik izanez gero, ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak eskubide osoa izango du gutunak laburtuta argitaratzeko. Halaber, ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak bere erantzuna eman ahaliko du sail honetan bertan.

Administrazioko testu zaharrak

HAEEK han hemen argitara eman diren zenbait testu administratiboz osatutako bildumaren argitalpena prestatzen dihardu. Lehenengo hurbilketa batean, corpus mugatu horretatik administrazioarekin harremana eduki ahal duten 67 testu aztertu dira. Hauetatik 36 testu jo ditugu administratibotzat, gaur egun halakotzat hartuko genituzkeenak: batetik, administrazioak berak sortutako araudi, agindu eta halakoak, herritarrei eragiten dietenak, eta bestetik, administrazio eta herritarren arteko harremanetatik sortzen direnak.

Aztergai izan ditugun testuak bi garaitan banatu daitezke: 1850era artekoan Iparraldekoak dira ugariena baina urte horretatik aurrera Hegoaldekoak, gehien bat Gipuzkoakoak, nagusitzen dira. Aztertu dugun testurik zaharrena Urruñako udalarena da, 1680koa, eta azkena 1936koa.

Testu administratibootan honako idazki motak aurkitu ditugu: udalen arteko korrespondentzia (15 testu Iparraldekoak eta batipat jatorrizko hizkuntza euskara dutenak), udal bandoak (4 denera), udal ordenantzak (5 testu, XVIII eta XIX. mendeetakoak), bi udal akta, euskaraz sortutakoak eta, bestalde, udal mailaz kanpokoak, hala nola lehiaketa publikoak, araudiak eta abar, denak erdaratik itzulitakoak eta 1850etik aurrerakoak.

Egin dugun hurbilpenaren ondorioz, gure iritziz testuok interesgarriak dira. Hala ere, corpora zabalduta eta sakonago aztertu beharra dago dudarik gabe. Gaur egunean ere azaltzen diren zenbait hizkuntza arazoren aurrean testuon egileek nola jokatu duten ikusteko aukera ematen digute eta, aldi berean, erabilitako baliabideok gaurko beharrezanetarako erabilgarri diren ala ez kontura gaitezke. Administrazio hizkerak argia izan behar du, informazioaren zerbitzura, eta aztertutako testuotan badira funtzio komunikatiboa ederki betetzen dutenak.

Testu zaharretan aztertutakoak

Lexiko aldetik agertu ohi diren arazoak ukitu ditugu (polisemia, sinonimia, ...), baina laburpen honetan joskera arlora hurbildu nahi dugu. Salbuespenak salbuespen, testu zaharretan antzeman dugu joskerak informazioa argiago hartzen laguntzen duela eta atzera karga handiegirik ez dagoela (jakina denez, aditza esaldiaren azkenera bidalita informazio nagusia esaldiaren bukaerarako uzten da, komunikazioa oztopatuz). Hain zuzen, atzera karga arintzeko zenbait baliabide erabiltzen dituzte, besteak beste, esaldi laburrak eta aditza ahal dela aurreratzea (subjektoa eta aditza ahalik eta hurbilen jarrita, lotura partikulen bidez - "eta gainera", "baita ere", aditz deklaratiiboak,...). Hona hemen hauetariko batzuk biltzen dituen adibidea:

Art. 57 "La venta del pan deberá hacerse en piezas del peso que hoy se acostumbra, sujetándose al sistema métrico decimal, debiendo estar grabado en la misma pieza las iniciales del nombre y apellido del fabricante y el peso del pan; y todo comprador tiene derecho á exigir que se compruebe el peso ó se le dé pesado y toda pieza que no tenga el peso que el sello indica, será decomisado, sin perjuicio de las penas á que se haga acreedor el dueño."

57.garrena "Ogia salduko da orain oitura dan bezelako pisuan, au da, kilogramo, kilogramo-erdi ta orrelakoetan. Ogi bakoitzak iduki bear -ko du azalean markatua bere pisua ta egillearen izen lonbreen lenbi -

ziko letrak. Edozein eroslek eskatu lezake pisatzeko, ta eypadago bear bezala, kenduko zayo saltzalleari, ta kastigatuko da".
(Usurbil. Ordenantzak. 1888)

Atzera karga arintzeari dagokionez, menpeko esaldiak iragarzteko zenbait lotura-partikula aurkitzen dira:

"Bisquitarteon oray auertissen guaituste **nola** egoun gois alban zuben habitantec eraman tousten Lohitic, goure jourisdissionetic, goure habitanten by chalupa bere armasoinequin (...)"
(Urruñak. Korrespondentzia ofiziala. 1680).

Gainera, pentsatzekoa denez, ez dira falta idazle klasikoek maiz erabiltzen zituzten zein-en bidez osatutako erlatibo esplikatiiboak eta antzeko formak.

Atal interesgarria da baldintzako esaldiena. Baldintza hipotetikoak egon badaude, baina askoz ugariagoak dira indikatibozkoak hipotetikoak baino. Bestalde, erdarazko baldintzez gain, bestelako egiturak ematen dira bere bitartez. Adibidean ikusten dugun bezala erabilera zabalagoa dauka euskaraz:

Art. 72 "Los niños comprendidos en la edad escolar **que durante las horas de clase se hallen jugando** en las calles y caminos, seran entregados a sus padres..."
72.garrena "Eskolara joateko edadea duten aurrak, **arkitzen badira** kalean edo bideetan jostatzen, eskolako orduetan, izango dira beren gurasoai edo buru egiten dutenai entregatuak..."
(Usurbil. Ordenantzak. 1888)

Aipatzekoa da erdarazko gerundioa euskaraz nola eman ohi den testu zaharretan. Oro har euskarak dituen berezko baliabideak agertzen dira testuotan, hala nola esaldiak etetzea modu traketsen pilatu eta puztu gabe, juntagailuak erabiltzea esaldi

koordinatuak osatzeko (eta, baina,...), ordezkoko egitura erabiltzea (zertarako marka helburuzko gerundioa egiteko), ...

Antzera jokatzen dute testu zahar hauen egileek erlatiboaren kasuan. Ikus baldintzako esaldien adibidea: bertan gaztelerako erlatibo

boa baldintzaren bidez ematen da euskaraz jatorrago. Era berean, justaposizioa eta koordinazioa aurkitzen dugu euskaraz gaztelerako erlatiboaren ordez.

Honenbestez, egindako lehenengo hurbilpen honek erakutsi digu oro har testu ulergarriak direla komunikazioa bera dutelako helburu. Beraz, ez da harrizkoa testu zaharretako idatzizko hizkera ahozkotik hurbil egotea, salbuespenak salbuespen, gaur eguneko baina hurbilago.

Testu zaharretan
antzeman dugu
joskerak
informazioa
argiago hartzen
laguntzen duela

Marije Cambra
Roberto Glez. de Viñaspre
HAEEKO teknikariak

BEREZKO HIZKUNTZAK NORMALIZATZEKO ARAUDIAK: HELBURU B A T, BEHAR B A T

Arau juridiko positiboek berebiziko garrantzia dute aginte publikoen eta beren menpeko administrazio-organoen zereginetan. Funtzionarioak, herritarrek berak baino areago, agindu askoren esanetara egon behar du, eta bere jarduna esparru horren baitan kokatzen da. Bi hizkuntzen edo gehiagoren arteko ukipen-egoerari dagokionez, zuzenbide konparatuak ia-ia aho bateko irizpidea erakusten digu: berezko hizkuntzen erabilera arautu behar da, zehatzago edo ez hain zehatz, baina arautu behar da, batez ere herri-administrazioetan. Zuzenbidearen eskuhartze aktiboaren irizpide berak beste kasu hauetan ere balio du: kasuan kasuko naziko berezko hizkuntzak ordezkapen-prozesua jasan edo jasaten ari denean. Esan beharrik ez dago administrazioetako hizkuntza-erabilerak arautu behar direla, izan ere, arautze horrek, zuzenean nahiz zeharka, eragina baitu gizartearen hizkuntza-erabileretan. Zalantzakoa dena, berriz, beste hau da, alegia, arauok noraino iritsi behar duten eta agindurik ezarri behar ote den herri-agintekoak eta administrazioakoak ez diren hizkuntza-erabileren gainean.

Katalanaren ildotik

Kataluniako Hizkuntza Normalizatzeko Legeak, 1983koak, Generalitateari eta toki-erakundeei agintzen die katalana normalizatzeko barne-araudiak onartzeko. Horiek horrela, Generalitateak eta zenbait toki-erakundek hasierako araudiak onartu zituzten; ondoren, gainerako toki-erakundek araudiak egin eta onar zituzten, Hizkuntza Normalizatzeko Partzuergoak, Hizkuntza Politikako Zuzendaritza Nagusiaren laguntzarekin, araudi-eredua banatu zien Kataluniako toki-erakunde guztiei. Partzuergoa Generalitateak eta Kataluniako ehun bat toki-erakunde osatzen badute ere, gaur egun 320 bat udalbatzak (285 udal, 3 diputazio eta 32 eskualde-kontseilu) modu bateko zein besteko hizkuntza-araudiak onartu dituzte; araudi horietako gehienak Hizkuntza Normalizatzeko Partzuergoaren eredia baino geroagokoak direnez, ereduari egokitu daude. Ildo horretan, aipatzekoak dira Bartzelonaren inguruko industria-eremuko udalak: etorkin erdaldun gehienak (gaztelania-hiztunak) bertan bizi direlarik, katalana normalizatzeko araudiak onartu dituzte azkenaldi honetan.

Toki-araudiaren ereduak Generalitateko 107/1987 Dekretuaren irizpideak ditu abiapuntu, baina artikulatua hobetuta eta zabaldua, bai edukie dagokienez, bai teknikoki. Hona hemen erduan, besteak beste, jasotzen diren gaiak: toki-erakunde berezko hizkuntzat jotzen da katalana, horren ohiko erabilera agintzen da, eta herritarrek toki-administrazioarekiko dituzten hizkuntza-eskubideak arautzen dira; bestalde, ereduak hizkuntza-zerbitzua sortzea proposatzen du, bai eta hizkuntza-normali-

zazioaren jarraipena aztertzeke batzorde politiko bat eta dago-kion teknikaria izendatzea ere. Halaber, ereduak ezartzen du katalana ezinbestekoa dela langileak hautatzean eta lanpostuak betetzean; eta proposatzen du hizkuntza-klausulak sartzea kontratazio-oinarri eta baldintzetan. Hitz gutxitan esanda, araudi-ereduak toki-erakundeak bultzatzen ditu bere dituzten eskumenak erabiliz normalizatzeko neurriak har ditzaten. Neurri horien artean, aipatzekoak dira, adibidez, merkatuak eta azokak arautzeke toki-xedapenak, bertan ezartzen baita geltokietako errotu-loetan katalana erabili beharra.

Euskararen erabilera legez arautu beharra

Euskararen Legeak ez du berariaz araudi-mota hori onartarazten; hala ere, gure ustez, Euskadiko edozein erakunde konplexuk, eta ez administrazioek soilik, arautu beharko lukete berezko hizkuntzaren erabilera, eta erabilera hori ahalik eta gehien bultzatu beren jardunetan. Erakundeen barne-neurria litzateke hori; gainera, arrazoi asko direla-eta, beharrezkoa litzateke. Kataluniako zenbait toki-erakunde uste dute hizkuntza-erabilerak ez direla arautu behar, eta horregatik oztoporen bat edo beste jarri dute. Adierazitako oztopo horietako baten arabera, ez dago horrelako araudi beharrik, baldin eta ezarriko diren erakundeetan alde aurretik katalana erabiltzen bada araudi beharrik gabe. Arau-ekonomia dei dezakegun oztopo horren aurrean, zera esan genezake, alegia, araudi batek legez sendotzen badu praktikan gertatzen dena, batetik, segurtasun juridikoa areagotzen dela, eta, bestetik, gobernu-aldaketengatik edo norberaren irizpidea aldatzeagatik gerta litezkeen atzerapausuak zailtzen direla; beraz, horrelako kasuetan ere arautzeak lagundu egiten du geroari begira hizkuntzaren erabilera sendotzen. Hona hemen muturreko kasu bat: berezko hizkuntza erabili nahi ez duen funtzionario bati nekez eskatu ahal izango litzaioke katalana edo euskara erabiltzea, baldin eta hori behartzen duen araurik ez badago. Gaur egun euskara erabiltzen duen udalak edo funtzionarioak bihar ere jarrera horretan jarraituko ote duen ez du ezerk bermatzen; horregatik, hizkuntza-araudia beste euskarri bat da, besteak beste, euskararen erabilera errotzeko eta atzerabuelta galarazteko.

**Hizkuntza-araudia
beste euskarri bat da
euskararen erabilera
errotzeko eta
atzerabuelta
galarazteko**

eren erabilera errotzeko eta atzerabuelta galarazteko. Gainera, hizkuntza-zerbitzuak eta hizkuntza normalizatzeko batzordeak erakunde-egituran sartzeak bide ematen du hizkuntzaren erabilera-arazoak antzemateko eta irtenbiderik onena bideratzeko.

Bukatzeko esan nahi dugu, guretzat miresteakoak direla euskal gizarteak eta bere herri-erakundeak euskara babesteko egin dituzten eta egiten ari diren ahaleginak. Horregatik, poztuko ginatke, bada, idatzitako lerro hauek bultzagarri gertatuko balira euskararen erabilera normalizatzeko

prozesuan, izan ere, proposatutako tresna juridiko horiek laguntza izan baitaitezke berezko hizkuntza eremu guztietara zabalteke.

Joan Ramon Solé i Durany
Katalanaren Erabilera Ofizialaren Sekzioko burua
Kataluniako Generalitateko Hizkuntza Politikako
Zuzendaritza Nagusia

Hololinguistika zer den

Un futuro para nuestro pasado liburuan (1986, 189-190) honako hau idatzi nuen: “Ez da hizkuntza modernorik, ez hizkuntza klasikorik ez eta herri-hizkuntzarik ere. Giza hizkuntzak dira guztiak, besterik ez dago. Giza hizkuntzetako batzuk, gutxienak, erabat garatu dira, segurtasuna lortu dute. Beste batzuek, gehienek, oraindik ez dute iritsi horrelako garapena (azaldu dugu zer dela eta), edo galarazi egin diete edo atalka, ez erabat, eta segurtasunik gabe garatu dira. Hitzunek behar bakar bat dute, uka eta baztertu ezinako beharra: kosta ahala kosta ahaleginak egitekoa gure hizkuntzak duten gaitasun osoan jaso ditzagun belaunaldiz belaunaldi. Eta betebeharrak hori ez da norberarenganako eta norbere nazioarenganako bakarrik, Gizadi osoarenganako da, Gizadia multzo bat denez: izan ere, Giza Hizkuntza, osatzen duten hizkuntzak guztiz moldatuta direnean, orduantxe bakarrik, izango da erabat osoa”.

Idatzia dut hala berean, hizkuntza guztiak berez berdinak direla eta beren arteko aldea kanpoko egoera besterik ez dela. Berez berdin-berdinak dira; izan ere, hizkuntza bakoitza oso-oso baliabide malgua eta gaitasun izugarrikoa da hizkuntza horretan egiten duten pertsonen eta herrien gaitasunak eta beharrak adierazteko. Egoeran dago beren arteko aldea, zergatik eta, hizkuntzek egokitze bidez duten gaitasunaz aparte eta hitzunik beren hizkuntzen bidez adierazteko duten borondateaz aparte badiarelako beste arrazoi batzuk eta arrazoi horiek direla-eta, hizkuntza batzuk erruz ugaltzen dira, beste batzuk gutxiago ugaltzen dira, zenbait murritu eta beste zenbait galdu.

Hizkuntzari buruzko diskurtso historikoen erantzunak era askotakoak izan dira gure planeta honetako hizkuntza-kulturen aniztasun nahasiari dagokionean. Gai hori ez dela zorrozki hausnarketa zientifikorako eta, arazoa saihestu egin dute batzuek. Beste batzuek ezinbestekotzat jo dute, bat direla uste baitute giza-herriek beren artean komunikatzeko nabari dituzten zailtasunak eta hizkuntz aniztasuna. Horiek ez dute ulertu norberaren identitateari eta jatortasunari mehatxu egiteak sortzen duela komunikaziorik eza, eta horrelakorik ez dela gertatzen, ordea, identitatea errespetatzen denean, besteak beste, komunikazioko erak norabide anitzekoak direnean; baina giza-talderen batek mehatxatua ikusten badu bere berezotasunaren adierazmodua, komunikaziorik eza datorrela berrira, eta areagotua gainera. Beste batzuen iritziz deitoragarri da denontzat, baina saihestu ezina zenbaitentzat (gutxiarentzat edo askorentzat). Gure ustez denontzat deitoragarria da, baina saihestu daitekeena, hots, hizkuntza-kulturen aniztasuna suspergarria eta aberasgarria dela uste dugu, eta ederki eutsi dakiokena.

Hizkuntzari buruzko diskurtso berri hau berritzailea da, eta egoia da, deskribatzen duenaren ezaugarri berak baititu, hots, suspergarria eta positiboa da. Kooperaziokoa da, kooperatzailea eta eragingarria denez. Laburki adierazi eta azalduko dut zertan den kooperatzailea eta zertan eragingarria.

Kooperatzailea da, zergatik eta, giza hizkuntza bi hizkuntza mailaren bitartekotzat eta lotunetaz hartzen duelako: maila estetikoaren (artearen hizkuntza unibertsalaren) eta maila biofisikoaren (bizitza organikoak lurrian duen hizkuntza hezur-mamituaren) bitarteko eta lotunetaz. Hori horrela ulertuta, batera daitezke hiztaren estetika eta jokaeraren etika, hizkuntza-aniztasunari abia-

puntu bera (edo adierazpen-aniztasuneko balore-berdintasunaren printzipioa) ematen diona; abiapuntu hori ezar dakiokena da bai balore estetikoaren teoriari bai ekosistemen eta ekosistemetan bizi diren espezieen bizianiztasunaren defentsari.

Eragingarria ere bada diskurtso hau; izan ere, berdintasuneko eta korrelazioko printzipio hori abiapuntutzat hartuta, printzipio logikoen eran garatzen du, zientzia-metodoen bidez egiazta eta ondoriozta daitezkeen printzipio legez, eta irtenbide praktikotan eratzten ditu printzipio horiek, hizkuntzaren biziraupena ahalbidetzen duten funtzioen argitasunean eta garapenean datzan metodologia baten bitartez. Osotasun organiko batean borobiltzen ditu, beraz, balore-teoria bat, hizkuntzari buruzko bere ikusmoldea eta eguneroko praxia. Ekintzarako pentsamendua da funtsean, eta hizkuntzaren ikaskuntzaren teoria unibertsal batean (hizkuntza bakoitzari aplikatu dakioketen eta adieraz daitezkeen teoriari) oinarrituta dagoen pentsamendua denez, batu egiten ditu ekintza eta teoria: jakina egitera bultzatzen du, egindakoa hausnartzera eta beti ikasten jarrartzera.

Etikako alderdiak, psikologiakoak eta soziologiakoak elkarri lotuta osotasun batean direla, gure iritziz ezagutzaren arlo hau ez da ez ohizko soziolinguistika, ez hizkuntzalaritza, ez hizkuntzaren filosofia ez eta psikolinguistika ere; arlo hau bestelakoa da. Hololinguistika edo Hizkuntza-Esperientziaren Teoria Autoosatua (TAEL) esaten diogu.

Badira ezagutza-esparruak, gutxi-asko garatuta daudenak, baina oraindik elkarri lotu gabeak. Esparru horien arteko elkar-gune direla irizten badiegu Hololinguistikaren funtzioari eta kokalekuari, onar dezakeguna da Hololinguistika etorkizun oparokoa ezezik, beharrezkoa dela benetan. Izan ere, hizkuntzak, guk irizten diogun bezalakoa bada, bizirik iraungo badu, egiazko giza baloreen eta euskarri fisiko egokiaren beharra du; are gehiago, bizianiztasun fisikoaren eta balore metafisikoen iraupena bera ere hizkuntza eta kulturaren arteko orekari lotua egongo litzateke, mundu honetan gizaki izateko moduek —hainbat eta elkarren osagarri diren moduek—, irautea ahalbidetzen duen oreka horri.

Horregatik, bada, azken batean, hizkuntzen eta kulturen arteko bateragarritasunaren formulazioa baino gehiago den zerbait aurkezten du gure teoriak. Fisika Kuantikoak, Ekologiak, Bilakarearen Psikologiak edo Neurriko Garapeneko Ekonomiak bezala sustatu eta azpimarratu egiten du *zientziaren kontzientzia (gaurko munduan duen eginkizuna) eta giza kontzientziaren zientzia*, kasu honetan gizakiaren bidez, *ens loquens* denez, adierazita, hau da, berriz ere zinez *adierazgarri* (eloquens) bihurtu den bene-benetako gizaki denez.

Horregatik, bada, azken batean, hizkuntzen eta kulturen arteko bateragarritasunaren formulazioa baino gehiago den zerbait aurkezten du gure teoriak. Fisika Kuantikoak, Ekologiak, Bilakarearen Psikologiak edo Neurriko Garapeneko Ekonomiak bezala sustatu eta azpimarratu egiten du *zientziaren kontzientzia (gaurko munduan duen eginkizuna) eta giza kontzientziaren zientzia*, kasu honetan gizakiaren bidez, *ens loquens* denez, adierazita, hau da, berriz ere zinez *adierazgarri* (eloquens) bihurtu den bene-benetako gizaki denez.

Hizkuntzen bizitza arautzen duten printzipio orokorren bilaketa abiapuntutik garatu da Hololinguistika edo Hizkuntza Esperientziaren Teoria Autoosatua. Garapenaren azkeneko aldian, bizitza hizkuntza ulertzeko eta interpretatzeko gakoak, eta hizkuntza horrekin erlazionatzekoak aurkezten dizkigu.

José María Sánchez Carrión “Txepetx”
Institutuko katedraduna eta soziolinguista

Mundua on line

2000. urteko krisi informatikoa

Tiki-taka, tiki-taka, tiki-taka. Munduko erloju guztiek 2000. urterantz garamatzate erremediorik gabe. Eta zer gertatuko da munduko sistema informatikoetan 2000. urtearen ondoren? Adibidetxo bat: demagun 1999ko gabon zaharreko kanpai-hotsak entzun eta gero, mahats-aleak korrika eta presaka irentsi, eta Kanarietara joan den laguna edo ahaidea edo maitalea zoriondu nahi dugula. Telefonoa hartu, gaueko 0:10etan, eta Telefónica-ko monopoliorik eza aprobetxatuz (hemendik aurrera duopolioa izango omen dugu), 20 minutuko konferentzia luzea egiten dugu, une horretan aurreko mendean –eta batzuren ustez aurreko milenioan (baina hori beste eztabaida bat da)– dauden irletako solaskidearekin. Telefonoa eskegi ondoren, konpainia telefonikoak bere programa informatikoa zuzendu ez baditu, gure bizitzan zehar aurreztutako diru guztia galtzeko zorian egongo gara, 00ko urtarrilaren letik 99ko abenduaren 31ra arte iraun duen dei-faktura jasoko baitugu, hau da, 99 urteko probintziarteko deia!

Tiki-taka, tiki-taka, tiki-taka. Antzeko arazoak edozein alo- rretan suertatuko dira, mendebaldeko mundua 1999tik 2000ra pasatuko den bitartean, programa informatiko asko eta asko 99tik 00ra atzeratuko baitira. Arrazoa oso ximplea da. 1970eko hamarkadan, konputagailu garestiegiaren memoria preziatua aurrezteagatik, programatzaileak datak 6 digituz idazten hasi ziren, eguna, hilabetea eta urtea adierazteko. Adibidez, 1953ko abuztuaren 23a 530823 bihurtu zen. Hau da, urtea adierazteko errepikatzen zen 19a kanpoan utzi zuten, ez baitzuen ezertarako ere balio; 2000. urtea oso urrun zegoen inor kezkatzeko edo larritzeko. Baina orain, mende berriaren atarian, konponbidea oso zaila da, oso garestia, eta aditu askoren ustez, ez dago denborarik programa guztiak berrikusteko eta berriidazteko. Beranduegi da, tamalez.

Tiki-taka, tiki-taka, tiki-taka. Geroz eta denbora gutxiago geratzen da. Tiki-taka, tiki-taka. Dena dela, kaos informatikoan erori baino lehen, gaiari buruzko informazio gehiago jaso nahi baduzu, jo helbide hauetara:

<http://www.amcity.com/houston/stories/090996/editorial1.html>
<http://www.webweek.com/970519/infrastructure/immune.html>
<http://www.midrangesystems.com/year2000/year2000.htm>
<http://www.2k-times.com/y2k.htm>
<http://www.winmag.com/people/melgan/year2000/>

Luis Elizondo
 luis-elizondo@ivap.es

Hizkuntzaren erabilerari buruzko jardunaldiak

Jardunaldiok Santiagon izan ziren irailaren 29 eta 30ean, Galizia, Katalunia eta EAeko administrazioeko eskolek antolatuta. Hizlarien artean, hiru eskoletako ordezkariez gain, atzeritiko etorritako zenbait adituk ere parte hartu zuten. Horrela, Belgika, Finlandia, Suitza, Kanada eta Niderlandeko herri-administrazioetan hizkuntzen erabilera eta beronen arautzea zertan den jakiteko aukera izan genuen. Adi ibili, ponentzia guztiak liburu batean jasoko bait dira laister.

Donostiak badu Euskararen Normalizazio Plana

Irailaren 17an onartu zuen Donostiako Udalbatzarrak Euskararen Normalizazio Plana. Plan hori datorren urtean jarriko da martxan eta 2009. urterarte iraungo du. Beraren bitartez, urte horretarako Donostian hizkuntz normalizazioa erabatekoa izatea espero da. Hori lortzeko, hiru legegintzalditan banatu da plana. Legegintzaldi bakoitzak bere plan berezia izango du, eta hori ere urteroko planetan banatuko da.

Extra egunkari elebidun berria Deba Garaian

Irailaren 19an kaleratu zen *Extra* izeneko egunkari elebidun berria. Egunkaria formato txikikoa da, 16 orri ditu, eta Deba Garaian banatzen da. Ekimena *Deba Garaia Beti Prest* izeneko taldeak bultzatu, eta zenbait erakundeen laguntza jaso du. Esan bezala, egunkaria elebiduna da eta gutxi gorabehera hizkuntza bakoitzak %50a hartzen du. Bizitza luzea opa diogu argitalpen berriari.

Justiziaren euskalduntzea aztergai

Datorren abenduaren 11n eta 12an justizia euskalduntzeari buruzko jardunaldiak egingo dira Gasteizen. Mintegiaren helburuen artean honako hauek aipa daitezke: gaur egungo egoeraren deskribapena egitea; ondorio batzuk ateratzea, beharrak eta lehenetsiak definitzeko; eta lehenetsun horiek zein erakunde hartuko dituen bere gain zehaztea. Justizia Administrazioan euskararen egoera aztertzen ari den administrazioen arteko batzordea izan da jardunaldien bultzatzailea.

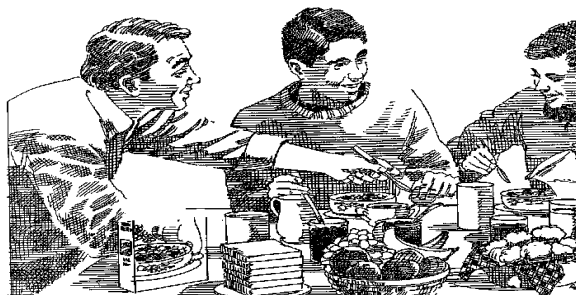
Niregana bilduko haiz azkenean, Hugo

Aitor G.-k hogeita hamazortzi urte ditu, eta hogeita zazpi zituenez geroztik da funtzionari. Bitxi samarra gerta daiteke hain aurkezpen laburrean funtzionari izate horri hainbesteko garrantzia ematea; egia esan, kontatu nahi dugunerako, Aitor G. enpresa pribatu bateko langile finkoa izanik, edo edonon eperik gabeko lan-kontratua eduki izan balu, gauzak ez lirateke gehiegi aldatuko. Baina ez, Aitor G. funtzionari da. Funtzionari izate horrek normalean batere arazorik sortzen ez badio ere, urtero-urtero, irail aldera hurbildu ahala, buruhauste franko ekarri ohi dizkio bere lan-egoeraren izaera zehatz horrek, loa galarazteraino. Uda ondoko hil hori zenbat eta hurrago, hainbat eta sarriago inposatu ohi zaio Hugo izeneko txikitako lagunaren irudia, lotako zein esna-garaiko ametsetan, haren betiko irribarre ustelarekin; eta Aitor G.-k, kirioak airean, besterik ezin-eta, aurpegira bota ohi dio errealitate deitzen dugun amets-modu horretan sekula esaten ausartu ez zaion esaldi hori: “Niregana bilduko haiz azkenean, Hugo”.

Irail aldera, mutikotako koadrilako guztiek “putakume-afaria” egin ohi dute sorterrian, oraingo bizilekuak utzita, haurtzarora eta nerabezarora elkarrekin eman zuten Euskal Herri sakoneko herriskan bildurik. Putakume-afaria, ikasle-garaiko asmakizun deabruzkoa. Zail da deskribatzen zertan ote datzan hain izen xelegeko otoruntza hori; horretaz jabetzeko, halako batean partaide izatea bezalakorik ez, baina saia gaitezen hala ere: dena delako afari horretan, mingainak erabat libre dira, kortesia eta gizabidearen galga guztietatik libre, besteen bizimoduan kritikagarri edo txantxagai izan daitekeen guztia aipatzeko lotsa guztietatik libre. Horretarako asmatu zuten putakume-afaria adolezientzia-garaian, eta horrexetarako biltzen dira, oraindik ere, urteroko putakume-afarian. Eta urtero Aitor G.-k gogoz botako lioke Hugoren irribarre ustel horri —baina ausartu ez—: “Niregana bilduko haiz azkenean, Hugo”.

Ikasle-garaian eragin terapeutikoa eta guzti omen zeukan putakume-afariak. Koadrilagiroa, ohitura zaharrek eta heziketa estuak agintzen zuten, ez zen sekula konfidentzietarako lekurik egokiena izan. Kirolez eta neska ukiezin landa, zaila zen lagunartean kontu zirrargarririk naturaltasunez aipatzea, ezta asteburueroko alkoholaren eragin mihi-askatzailearen ere. Urtero, ordea, irail aldeko afariak tamainako ordaina ekarri ohi zion urte osoko isiltasun bortxazkoari.

Putakume-afariaren ohitura behin bakarrik izan zen desagertzeko kinka larrian, koadrilakoei neskekin serio samar hasteko garaia heldu zitzaielarik hain zuzen. Hugo izan zen lehena koadrilako hesi sexubakarraren gainean jauzi egin eta neskekin lehenengo faena konpromezu bateko egiten, baina Hugok hasiera-hasieratik egin zion uko beti mutilen artekoa izandako afari hartara emakumezkoak eramateari. Aitor G.-k Nerearekin zuen harremanak urtebete egin zuenean, temati samar jartzen hasi zen laguna, betidanik “zerik gabe” izandako afari hark “zerarekin” behar zuela izan aurrerantzean. Kontua urteroko beste afari batekin konpondu zen azkenean, baina Aitor

G.-ren temaren asmo ezkutua (putakume-afarian ohitura adolezente anakronikoarekin amaitzea) ez zen horrenbestez bete. Ezta lagunari beti esateko gogoz ibilitako esaldi hura ere: “Niregana bilduko haiz azkenean, Hugo”.

Aitor G. izan zen koadrilakoen artean lehena ezkontzen. Lehen, halaber, lan finko bati eusten. Ikasketa luzeetarako baliorik edo gogorik ez, funtzionari-txartela merke zegoen garaia izan, eta oposaketa trixte batzuk gainditurik, eguneroko lapikoa bete garbantzuz ziurtatu nahi izan zuen lehenbailehen. Bizitza-segurtasun goiztiar horrek harro agertzeko arrazoiak ematen zizkion lagunaren arteko ohiko bileretan. Baina irail guztietan hantxe egon ohi zen Hugo, Peter Pan kutre baten gisan bere nerabetasunean tinko, bere irribarre ustel betiberdinarekin gogorazten zizkiola koadrilako aspaldiko konplizitate hautsiak: bikote finkoaren aurka, amodioa eta paperak nahastearen kontra, errutinazko bizimoduaren gurgil hilgarrian sartzearen aurka... Eta Aitor G.-k aukera aukeraren atzetik galtzen zuen bere esaldirik gogokoena Hugori aurpegiartzeko: “Niregana bilduko haiz azkenean, Hugo”.

Loezinik emandako zazpigarren gauean hartu zuen erabakia Aitor G.-k. Aurtengo afarian izango zen. Bukatu beharra zegoen urteroko itolarri desesperagarri harekin. Nerearen eta haurren lasaitasunagatik, bere bizitzaren sosegu gutxienekoarengatik. Aitor G.-ren lantokian soberan ziren eragin asmaezineko isurkinak. Koadrilako gainerakoei ezer aipatu gabe ere, ez zitzaion zaila gertatuko Hugori halako isurkin bateko dosi itxurosoa edanaraztea. Hugo bakarrik geratu ohi zen afalosteko parrandaxoaren ondoren, gainontzekoak familia-ardurak zirela-eta

goiz samar erretiratu eta gero.

Biharamuneko aurreneko telefono-deia izan zen. Berrogei urte inguruko morroi bat, erabat mozkorturik itxura guztien arabera, Urizarreko errepedearen erdian lo, auto batek harrapatu eta hilik. Aitor G.-k Iriberriko Udal Giza-errausketa Zentroaren atarian itxaron zuen, presarik eza adierazi nahi zuen zigarro bat eskuan, eta aspaldian mamituriko esaldi bat ezpainean:

—Azkenean bildu haiz niregana, Hugo.

Gerardo Markuleta
Idazlea

Oposaketa trixte
batzuk
gainditurik,
eguneroko
lapikoa bete
garbantzuz
ziurtatu nahi izan
zuen
lehenbailehen

Andres Urrutia:

“Ez dut ulertzen nola irakats daitekeen ikasgai bat euskaraz, norberaren burua behar bezala prestatu gabe”

Andres Urrutia Frantzian pasatako oporretatik bueltan harrapatu dugu Bilboko bulegoan. Kolore apalak dira nagusi bulegoan. Altzari handi bat zuzenbideari buruzko liburu potoloz beteta dago, eta, beste muturrean, pilatutako paper eta karpetak daude. Oroigarri afrikar batek eta hormatik zintzilikatutako Ondarroako argazki eder batek bakarrik apurtzen dute uniformetasuna. Andres Urrutiak aurten ez du aukerarik izan Bilboko Aste Nagusiaz gozatzeko, oporretan kanpoan izan baita, baina ez du hutsik egin Ondarroako jaietan, berak aitortzen duenez, «erdi ondarrutarra» baita. Notarioa, Deustuko Unibertsitateko zuzenbide irakaslea eta euskaltzaina da; baita euskararen eta zuzenbidearen inguruko hainbat talde eta elkartetako kidea. Guztiak bateratzeko sekretua «guztiak aldi berean ez biltzea eta noizean behin piper egitea» dela dio.

Euskaltzaindiaren barruan Lege-Ekonomi batzordeko kidea izateaz gain, Jagon Sailean ere lan egiten duzu. Zein dira Jagon Sailaren egungo lan ildoak?

Printzipioz euskararen kalitatea izan da beti ardatz nagusia. Euskararen kalitatea bi modutara ulertu behar da: alde batetik, zuzentasun formala, arauak errespetatzea eta errespetaraztea; bestetik, espresibitatearen kalitatea, tokian tokiko eta unean uneko kalitatea eskuratzea, komunikazioaren zerbitzupuan. Hori oso zaila da. Zenbait leku, kasu edo unetan erregistro jakin bat erabiltzea komeni da; beste batzuetan, aldiz, beste bat. Euskalkien eta euskara batuaren arteko gora-beherak agertu izan dira eta horretan ari gara. Hiru dira gure ahaleginen helburuak: administrazioa, prentsa eta irakaskuntza.

Euskaltzaindiak ba al du nahiko malgutasun euskararen premia berriei erantzuteko?

Malgutasun bidean dago. Malgutasuna da Euskaltzaindiaren azken urteetako joera. Euskaltzaindiak ulertu du gizartearen beharrei erantzun tajutu eta egituratu bat eman behar diela. Baina ebanjelio santuak esaten duena gertatzen da: «beharra handia da, baina beharginak ez hainbeste».

Euskararen etengabe sortzen ari dira premia berriak, baina Euskaltzaindiarentzat ezinezkoa da horiei guztiei erantzutea. Eran-

tzun horiek gizarteak berak eman behar ditu neurri handi batean, eta gero Euskaltzaindiak lan egin ahal izango du erantzun horien gainean: aztertu, zuzendu, bere horretan utzi...

Bizkaitarrok
berreskuratu egin
behar dugu
bizkaitar
izatearen
harrotasuna, ez
harrokeria

Euskaltzaindiak inoiz esan izan du hizkuntz espezializatuak euskaratzeko ekimenek beste alde batetik etorri behar dutela, beti ere hizkuntz espezializatu horiek euskara batuarekin duten lotura errespetatuz, euskara batua baita besteen oinarria. Momentu honetan euskara batua normatibizatzen ari gara, eta horretaz gain, euskara espezializatuak agertzen ari dira etengabe. Bi lanak aldi berean egiten dira eta horixe da arazoa.

Bizkaieraren garrantzia

Zu zeu bizkaitarra izanik, ba al duzu Euskaltzaindian bizkaieraren garrantzia aldarrikatzeko asmorik?

Printzipioz uste dut ez dela beharrezkoa bizkaiera aldarrikatzea. Bizkaiera bertan dago eta denok ezagutzen dugu. Azken urteetan badirudi euskara batuan gipuzkera dela nagusi. Hala ere, Bizkaiko talde batzuk (Mendebalden elkarteak, Labayru...) saiatzen ari dira euskara batuan bizkaieraren presentzia eta ekarpena indartzeko.

Gainera, komunikazioaren izenean eta zenbait testuingurutan, administrazioaren kasuan esate baterako, bizkaieraren zeregina eta jokabidea interesgarria eta erabilgarria izan daiteke oso, administratuaekin hurbiltasuna lortzeko. Mutur batetik bestera ibili gara eta ez dugu tarteko biderik aurkitu; hau da, edo bizkaiera sutara bidali da, edo bestela, goratu. Oreka da garrantzitsua.

Bizkaitarrok berreskuratu egin behar dugu bizkaitar izatearen harrotasuna, ez harrokeria. Nik ez nuke bizkaiera aldarrikatuko besterik gabe, baina bizkaitarrok ez dugu ahaztu behar bizkaiera dela gure ahozko eta, batzuetan behintzat, idatzizko erregistroa. Nik beti aipatu izan dut Mikel Zarate zenak zioena: «Dakigunetik ez dakigunera», hau da, bizkaieratik batura, batua baita azken xedea. Ez du zentzurik bat bestearen kontra erabiltzeak.

Zuk lan handia egin duzu euskara teknikoren inguruan, hizkera juridikoan batez ere. Zergatik inprimaki eta dokumentu ofizial askotan, euskaldunak izan arren, euskarazko testua baztertu eta jotzen dugu gaztele razkora?

Hor hainbat faktore daude jokoan. Alde batetik, ohitura kontua da. Gaztelaraz ikastera behartu gaituzte eta guretzat euskara ez da izan hizkera tekniko. Bestetik, euskara tekniko horrek urte gutxi ditu. Ohitze prozesuan baino gehiago, eraikitze prozesuan gaude; eta eraikitze lan horrek zabaltze bat eskatzen du gizartearen barruan.

Edozelan ere, esperantza handia daukat prestakuntzan. Unibertsitatean gero eta gehiago erabiltzen, irakasten eta ikasten da euskaraz, testuetan euskararen presentzia gero eta nabarmenagoa da; hortaz, pentsatzekoa da aberatsagoa izango dela etorkizuneko erabilera. Baina prestakuntza eta lana lotu egin behar dira, gaur egun bien arteko etena gertatzen ari baita. Euskaraz ikasteko aukera dago, txikitatik hasi eta unibertsitateraino, karrera guztietan ez bada ere. Unibertsitatetik pasa ondoren, lanari ekin, ordea, eta oso aukera gutxi izaten da ikasitako euskara erabiltzeko, ikasitakoaren neurrian behintzat.

Ba al dago irtenbiderik eten hori konpontzeko? Harreman juridiko pribatueta eta baita administrazioaren eta administratuaeren arteko harremanetan ere, bi elementu daude: administrazio euskalduna edo legelari euskalduna, eta administratu edo bezero euskalduna. Administratu edo bezeroari dagokionez, apurka-apurka kontzientziazio lana egin beharko da. Baina legelariaren eta administrazioaren aldean ere badago zer eginik. Bi elementuen arteko oreka lortu behar da. Bestela, gerta daiteke legelari euskaldun bat prestatzea eta administrazioa euskalduntzea, baina administrazio horrek administratu euskaldunak ez izatea edo legelari euskaldunek bezero euskaldunak ez izatea.

Hutsuneak betetzen

Deustuko Unibertsitatean lan dezente egin duzu zuzenbidearen arloan euskarazko materiala sortzeko. Hutsunea han dia da, ezta?

Jakina, baina lehen aipatu bezala, euskararen eraikitze eta zabaltze prozesuan gaude. Hutsune horiek denboraren poderioz beteko dira, baina denbora falta dugu. Piskana-piskana euskarazko

ereduak sortzen ari dira, onerako ala txarrerako, kritikatzeko, hobetzeko... Gure lana ez da behin betikoa.

Nik zeozer kritikatzekotan, gure aitzindari lana salatuko nuke. Aitzindari lana, berez, ona da, gogo edo nahi bizia erakusten duen neurrian; baina bere izenean astakeriak egiten dira eta baita eskarmentu ederrak hartu ere. Gure akatsetatik ikasten ez dugun bitartean, aitzindari lana alferreko lana izango da eta ez du aurre-rapenik ekarriko.

Deustuko Unibertsitateko zuzenbide irakaslea izanik, zer iruditzen zaizu EHUK Bilbon Zuzenbide fakultatearen unitate delegatu bat sortzea?

Lehia den aldetik, akuilua ere bada norberaren lana zorrozteko eta fintzeko. Hala ere, orohar, gehiegizkoa da gure elkarte txiki honetan bi, hiru, lau edo bost fakultate izatea zenbait karreratan.

Zailagoa al da euskararen aldeko lana egitea unibertsitate pribatu batean? Deustun gora-behera handiak izan dira euskararen inguruan. Zailtasunak ditugu, baina astiro-astiro aurrera goaz. Gure zailtasunak unibertsitatearen izaera pribatutik datoz, finantziatutik batez ere. Zuzendaritzak badu euskarari lekua eta aurrerabideak aitortzeko gogoia. Borondate hori benetan gauzatuko den beste kontu bat da.

Unibertsitatetik irten, lanari ekin, eta oso aukera gutxi izaten da ikasitako euskara erabiltzeko

Euskara unibertsitatean

Ez zaizu iruditzen askotan unibertsitatean euskara hutsean irakastearekin konformatzen garaela? Kalitateari baino kantitateari begiratzen diogula?

Halaxe da, bai. Horixe da gure eta beste askoren arazoa. Ikasgai batzuk euskaraz emateak esan nahi du euskaraz ematen direla derrigorrez, baina askotan edukiei begiratu gabe, edo, begiratura ere, erdaraz baino maila apalagoan. Badirudi den-denak balio duela euskaraz eta horrek ez du zertan horrela izan. Euskarak erdararen maila bera izan behar du gutxienez. Bestela hondamendira goaz, ez dago zer eginik.

Kalitatea da helburua eta horretarako beharrezkoa da, alde batetik, testugintza duina izatea esku artean, alegia, ikasleak euskarazko testuak edo erreferentziak izatea; eta, bestetik, irakaslearen prestakuntza. Ez du balio irakasleak euskara maila nahikoa izan gabe, aurrera egiteak. Sekula santan ez dut ulertu nola irakats daitekeen ikasgai bat euskaraz norberaren burua behar bezala prestatu gabe, bai ikasgaiaren edukiari dagokionez, baita hizkuntzari berari dagokionez ere. Seguru asko batzuek esango dute hori eskatzea gehiegizkoa dela, baina unibertsitatean gauzak ganoraz eta itxuraz egin behar badira, bi elementu horiek aintzat hartu behar ditugu.

Justizia administrazioan euskararen presentzia oso txikia da. Justizia administrazioa euskalduntzeko lan serioa eta sakona egin behar da, plangintza bat. Plan hori jadanik asmatuta dago Kanadan, Quebecen; ez da gauza berria, hortaz. Oso lan eskerga eta zaila da, konpetentzia guztiak ez baititugu Euskal Herrian. Garbi dago Eusko Jaurlaritzak eta Madrilgo Gobernuak ahalegin guztiak egin behar dituztela justizia euskalduntzeko.

Jakes Goikoetxea
Kazetaria

Euskara Administrazioan: hauxe panorama!

Herri-Administrazioan euskararen egoera zertan den nire iritzia labur dezadan eskatu zait eta, aurrera jo aurretik, bi zertzelada argitu nahi nuke:

Bat. Nik neuk ezer gutxi dakit galdetzen zaidan gai honetaz. Ez da nire arloa, ez naiz arazoaz bereziki arduratu eta nire iritzia gehiago da zelatariarena ikertzailearena baino.

Bi. Ni neu une honetan hiru administrazioetan ari naiz lanean: Eibarko Udalean zinegotzi, Deba Beheko Mankomunitatean lehendakari eta Eusko Legebiltzarrean kontratatu. Hiru erakunde horietaz hitzegi dezaket eta egingo, ez dakit ondo baina bai behintzat argi.

Eibarko Udala

Orain dela bi urte Eibarko alkatezarako hauteskundeetan parte hartu nuenean, nolabaiteko izua sortu omen zen udal funtzionarien artean. Non-bait euskaltzale porrukatu ospea nuen eta bertako langileak beldur bide ziren ni alkate irtingo banintz euskara-eskakizun maila zorroztu egingo zela. Beldur hartatik honako ondorio hau atera nuen: lege-ria bat izan arren, kunplimenduak hainbat izan daitezkeela eta Eibarko funtzionari-riek sumatzen zutela antza eurak errazke-rian edo ari zirela.

Zer gerta ere, gaurregun ez dut nik uste Eibarko Udala inondik ere eredu denik euskara-normalizazio arloan. Alkateak ez daki euskaraz, nagusi den Alderdi Sozialistaren zazpi zinegotzietatik batek bakarrik daki euskaraz (Euskadiko Ezkerraren mundutik datorren independientea, hain zuzen ere) eta sentsibilitate urri horren eragin eta islada Eibarko udal-administrazio guztian nabarmentzen dira.

Hala ere, Eibarko Udalak itxurak betetzen ditu, etengabe eta erlojuari begiratu gabe beti ere lanean diharduen itzultzaile apartari esker. Pertsona bat eta bakarra da Eibarko Udalaren euskal itxurak betetzen dituen eta lagun horren lana ez balitz Udalaren aurpegia erabat erdalduna azalduko litzateke.

Honek ez du esan nahi hainbat funtzionari berebiziko ahalegina egin ez duenik euskara ikasten zein alfabetatzen baina, funtsean, benetan hutsaren hurrengo dira zorioneko itzultzaile-aren laguntzarik gabe gutun eskas bat idazteko gai direnak. Ahaleginak ahalegin, ez du gero ematen demokraziak hogeitau urte dituenik eta, nik neuk esango nuke, benetan horretara jarriz gero, hogeitau urteotan zerbait gehiago egiterik bazela. Ez dakit, gainera, beste hogeitau urte barru ere egoera askorik konponduko den, oraindik ere, gezurra dirudien arren, Eibarko alkateak nahiago baitu erdaldunak kontratatu eta gero euskaraz ikas- teko aukera eman, hasiera beretik euskaldunak kontratatu baino.

Deba Beheko Mankomunitatea

Euskarari dagokionez, eskualde mailako herri-administrazio honen egoera Eibarko Udalarena baino txarragoa da eta, gainera, zorioneko itzultzaile oroegilerik gabe. Beraz, orain dela bi urte ni lehendakari izendatu eta bertan aritzeari ekin nionean erabat harritu nintzen nola arraio egon zitekeen oraindik ere

administrazio publiko bat euskararik ez balego bezala ari zena, Gipuzkoako Deba arroan hain zuzen ere. Euskal kazetaritzan hogeitau urte luzez jardun, HABE sortu, ETBn aritu, IVAP bazenik sinetsi, Euskararen Normalizazio Legea indarrean zela pentsatu eta horra non, Deba Beheko Mankomunitatearen lehendakari berriak karta bat euskaraz diktatu nahi eta... jasozko inor gauza ez!

Geroztik zenbait gauzatxo egin da: euskal eskakizunak finkatu, kontratazio berrietan kontutan hartu, zenbait inprimaki euskaratu, langileei ikastaroak eskaini etab. Hala ere, hasi beste-rik ez.

Eusko Legebiltzarra

Hiru esparru guztiz nabarmenak daude erakunde honen baitan: politikoa, itzultzaileena eta, funtzionario zein kontratatu, gainerako langileena.

Azken uda honetan argitara eman diren datuen arabera, 75 legebiltzarkideetatik 32k gutxienik behin hitzegi izan dute euskaraz, %42k beraz. Baina, oro har, azken urteko interbentzio parlamentari guztien %17 baino ez dira euskaraz izan. Honek esan nahi du legebiltzarkide euskaldunek gaztelaniaz hitzegi ohi dutela gehienetan.

Itzultzaile taldea ona da segurutik. Profesionala, jakituna eta behar bezainbatekoa. Euren lana betetzen dute, ondo bete ere,

eta ondorioz Eusko Legebiltzarraren kanporako aurpegi ofiziala elebiduna da. Beste kontu bat da, ordea, barrura begira.

Barruan, Eusko Legebiltzarrak erdaraz funtzionatzen du ia erabat. Ez dut nik ukatuko bertan lanean diharduten funtzionario euskaldunen ahalegina baina, erdaldun eta euskaldunen arteko proportzioa horren nabarmena da gaztelaniaren mesedetan, eta euskaldunen erdal-ezagupidea horren handia euskararen kalte- tan, erdara jaun eta jabe dela hala moduzko euskara ortopedi-koaren ondoan.

Hauxe panorama

Nik uste, panorama eskas honen arrazoia euskararekiko eskakizun urrian dagoela. Onenean ere, politikoei, legelari-riek, funtzionario-riek eta hiritarrek uste bide dugu euskararekiko konpromezua edo atxikimendua ez dela behingoz ondo ikastea, ikas- mundu horretara nola hala hurbiltzea eta inguru horretan ari- tzea baizik.

Hau da, euskaraz lau hitz elkarrekin josteko ez denak uste du horraino heltzeko kristoren ahalegina egin duela eta euskaldunberriaren domina merezi duela. Laguntzarik gabe gutuntxo bat ere idazteko gauza ez den euskaldunzaharrak uste du, berriz, hitzegiten jakitea dela garrantzitsuena eta itzultzaile zein zuzentzaileak berari laguntzeko daudela. Eta politikoa eta legelari-riek uste dute, azkenik, arazoak ez dela euren, euren betekizuna funtzionario-riek ikastaroak egiteko aukera eskaintzeaz beteko balitz bezala.

Luis A. Aranberri "Amatiño"
Legebiltzarreko prentsa burua

Politikoei uste dute
euren betekizuna
funtzionario-
riek ikastaroak egiteko
aukera eskaintzea
dela

Bilboko Guggenheim museoa:

Urrian zehar inauguraziorako hainbat ekitaldi egin eta gero, urriaren 18an ireki da Guggenheim museoa Bilbon. 1991n lehen kontaktuak hasi zirenetik, eta New Yorkeko museo entzutetsuarentzat eraikin erraldoi batean Europako bigarren sukurtsala prest jarri den arte, zeresan ugari eman du Guggenheim hitzak artearen, kultura kontzeptuaren, diruaren erabileraren eta Bilborentzat eta Euskal Herriarentzat izango dituen ondorioen inguruan. Orain, bertako eta kanpoko bisitariak hartzeko zabal-zabalik ditu ateak.

Museoa, nondik nora

Urrian ireki da azkenean Bilboko Guggenheim museoa, hilaren 18an egin den ekitaldi nagusiaren ondoren eta hainbat kultur ekintzaz osatutako programa zabalaren ondotik. Azken urteotan guztion ahotan egon da Guggenheim museoa; eta gora-behera askoko istorioa izan den arren, ildo nagusiak laburbilduko ditugu hemen.

1991n izan ziren Museoaren gaineko lehen hartu-emanak, Thomas Krens, New Yorkeko Solomon R. Guggenheim Fundazioaren izenean, Euskal Herriko ordezkari batzuekin hitz egiten hasi zenean. Veneziakoaz gain Europan beste egoitza bat izatea interesatzen zitzaion Estatu Batuetako museoari, han zituen artelanak erakusteko nahikoa leku ez zuelako eta horiei irteera hobe eman ahal izateko. Europako hainbat hirirekin negoziaketetan aritu ondoren, Bilbora iritsi zen eskaintza; edo Bilbotik egin zen eskaintza, nondik begiratzen den. Bizkaiko Diputazioa, Eusko Alderdi Jeltzaleko ordezkariak eta Eusko Jaurlaritzako Kultura Saila izan ziren negoziaketetan, eta Bizkaiko hiriburuarentzat museo amerikarraren frankizia eskuratzen zuen tratua itxi zene-tik, zehaztuz joan da proiektua: eraikin izugarri bat Nerbioi ibaiaren ertzean. Arte garaikidearen erakus-leiho handi bat izateko jaio da Bilboko Guggenheim museoa.

Arkitektoa eta bere lana

Museoak eraikin bat behar zuen, eta Frank O. Gehry arkitekto kanadiarraren proiektu eta diseinuak irabazi zuen nazioarteko lehiaketa mugatua. Eta irabazi, hiriaren egituraren ondoen integratzen delako eta museoaren izaera ondoren islatzen zuena bera zelako irabazi zuen. Baina hautaketa horrek eztabaidarik ere ekarri zuen, bai gizartean bai arkitektoen artean, modernoegia, erabilgarritasuna zalantzezkoa zelako eta abar.

XX. mendeko
arkitektura lanik
handiena da
zenbaiten ustez

Arkitekturaren ikuspuntutik eraikina bera artelantzat jo izan dute adituek; XX. mendean egin den arkitektura lanik garrantzitsuen ere bada zenbaiten ustez. Dagoeneko, Abando-Ibarreko portuguea eraldatzeko osatutako hirigintzako plan orokorren barruan dago kokatuta arkitektoaren burutapenetik sortutako eraikina. Garai batean industriad jositako zegoen orube horrek 32.500 metro koadroko azalera du eta hiriaren berezko izaera eta historia jaso nahirik, titanio, harri eta beiraz egina dago; harria, metala eta ura irudikatzen.

11.000 m² ditu galeriatan, hiru solairutan banatuta, 300 m²ko atrio baten inguruan. Eraikinean, guztira, 19 galeria izango dira. Erakusketarako erabiliko dena hiru ataletan banatzen da: alde batetik, bilduma iraunkorra izango da, 3.800 m²rekin. Hori osatzeko, gune monografikoak: 3.300 m², bederatzi galeriatan banatuta. Azkenik, formato handiko obrak 130 metro luze eta 30 metro zabaleko areto handi batean kokatuko dira.

Eraikitako 24.000 m² horietan, galeriez gain, 350 lagunentzako tokia izango duen auditorioa, jatetxea, kafetegia, denda eta administrazioarako bulegoak izango ditu Bilboko Guggenheim museoak.

Egitura

Museoaren gestioaz *Guggenheim Bilbao* izeneko fundazioa arduratuko da eta bertako kide izango dira Eusko Jaurlaritza, Bizkaiko Diputazioa, New Yorkeko Salomon R. Guggenheim Fundazioa eta baita gainerako erakunde publiko eta pribatuak ere. Teknikoki eta artistikoki fundazio amerikarrak kudeatuko du Bilboko museoa baina proposamen guztiek (urteko aurrekontuak, egitarauak, erakusketen programazioa...) Bilboko fundazioaren oniritzia izan beharko dute; horrenbestez, arduraren Guggenheim Bilbao fundazioarena izango da, beti ere, New Yorkeko etxearekiko harreman estuan. Zer artelan mota erosi ere New Yorke eta Bilbok, bien artean, erabakiko dute.

Guggenheim dirutan

Eraikin eta proiektu handi baten zenbakiak ere handiak izaten dira ezinbestean. Daturik garrantzitsuenak aipatzearen, eraikinak 10.000 milioi balio izan du, eta eraikuntzaren inguruko gastu guztiak batuz gero, 14 mila milioira iristen da kopurua.

Museoaren esplotazioaren urteko aurrekontua 2.100 milioikoa izango da; defizita, berriz, mila milioikoa, Jaurlaritzaren eta Bizkaiko Diputazioaren kontura. Hori guztia, jakina, autofinantzarako aurreikuspena (sarrerak, argitalpenak, oroigarrien salmenta,

jatetxearen kontsezioa eta antzekoak batuz aterako litzatekeena) pentsatutako eran aterako dela kontu jota.

Inbertsio osoa 23.511 milioikoa izango litzateke, kudeaketa gas-tuak, New Yorkeko fundazioari artelanak lagatzeagatik ordaindu beharrekoa, eta artelanak erosteko erabiliko den kopurua (6.000 milioi) barne.

Aldekoak...

Proiektuaren aldekoek diote arkitekturako artelan handi horrek eta museo bera Bilbon izateak nazioarteko onarpen eta ospea ekarri dizkiola hiriari, eta hori Bilboren mesederako izango dela. Kulturaren bidez ingurune guzti-ko ekonomiari bultzada eman nahi zaio; Bilbora inbertsioak erakarri nahi dira, eta batez ere, atzerritarren etorrera erruz ugarituko dela espero da. Ekipamendu kulturala bera ez da, hortaz, helburu bakarra; bide batez, ekonomia eta hirigintza aldetik Bizkaiko hiriburua sus-pertzea ere lortu nahi da.

Horrez gain, hiriak kanpora begira eskainiko duen irudian oso eragin positiboa izango du, eta museoaren eta bertako lanen bidez Bilbo mundura begira eta mundua Bilbora begira jarri nahi izan da. Museoaren eraikina bera eta proiektu osoa orokorrean, Bilbo Handiko hirigintza egitasmoen eta modernizazio eta nazioarteratzearen barruan kokatu behar dira: Bilbo ezagutaraztea da asmoa.

... eta kontrakoak

Ekonomikoki ekar ditzakeen onurak alboratu izateak, hainbat euskal artista aurka azaldu dira, museoan Euskal Herriko arteak eta artistek lekuri izango ote duten zalantzatan jarritz. Mundura begira ireki nahi den leiho horretan arte garaikideko obra ezagunez gain hemengo artistei tarte eskatzen dute, hemen bertakoa bultzatzeko. Eta horri buruz informazio gehiago izateko.

Bestalde, Guggenheim arazo guztien –kultura, ekonomia eta bestelakoen– irtenbidetzat aurkezten dela ere kritikatu izan du zenbaitek, batipat, artearen alorreko jendeak.

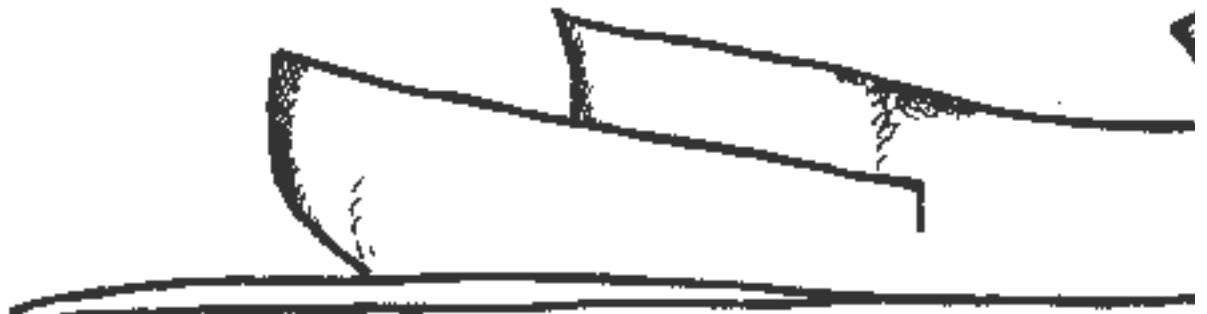
Baina, zalantzarik gabe, egitasmoaren kostua izan da Guggenheim museoaren aurka azaldu izan direnek gehien erabili izan duten argudioa. Kulturako aurrekontuetatik proiektu batean diru gehiago erabiltzen denean, besteetarako gutxiago geratzen dela, alegia. Kulturaren munduko hainbat pertsona ezagun kezkatuta

azaldu dira, izan ere era honetako proiektuekin euskal kultura hipotekatu eta eguneroko kultura alboratu lagatzeko arriskua dago. 1992ko urtarrilean kezka hori aldarrikatzeko elkargune bat ere sortu zen, *Kultur Kezka* izenekoa. Kultura alorreko 350 lagun inguruk euren kezka adierazi zuten, aurrekontuetan Guggenheimaren proiektuak izango zuen pisuaren ondorioz bestelako kultur ekimenentzat kaltea etor zitekeela argudiatuz eta gaiaren inguruan eztabaidarako aukera eskatuz. Horretaz gain, kultur politikarako irizpideak desegokitzen jotzen zituen mugimenduak.

Mundura begira
ireki nahi den
leiho horretan
hemengo artistek
tarte bat eskatzen
dute

Kultura Sailak, ordea, behin eta berriro erantzun du museo horrekin aurrekonturik eta beste proiekturik ez dela hipotekatzeko eta arlo bakoitzerako diru-izendapen bat izaten dela; hau da, boltsa ezberdinak direla eta bakoitzak bere tratamendua duela. Egitasmoa errealitate bihurtzen denetik, bertatik ahalik eta etekinik handiena ateratzen saiatu beharra azpimarratzen da.

Bestalde, beste ekimen batzuekin gertatzen den bezala, erakundeak alor pribatuaren partaidetza bultzatzearen alde azaldu dira, horixe izan baitaiteke irtenbidea. Enpresa pribatuaren partaidetza hori modu bikoitzean gauza daiteke: alde batetik, museoaren fundazioko partaide izanik; eta bestetik, behin-behineko erakusketen babesle gisa. Modu batera edo bestera babesle agindu dutenen artean, besteak beste, honako hauek daude: BBV, Iberdrola eta Deutsche Bank. Erakundeek esan dutenez, bide hori hasiera batean espero zutena baino diru-iturri hobea izan da. Aurrera

begira enpresa gehiago erakartzea, eta *museoaren adiskideen elkarte*a antolatzeko asmoa du museoeko zuzendaritzak. Elkarteko bazkide izateko hainbat kuota mota ezarriko liriteke, enpresa, talde edo norbanakoen neurria eginda.

Sedukzio baten kronika

Crónica de una seducción liburuan argitaratu du Joseba Zulaika antropologoak Guggenheimaren inguruko bere iritzia. Hasieratik proiektuan parte hartu zutenekin egindako elkarrizketak josiz eraiki du liburuan museoaren historia. Museoarekin berarekin baino, egiteko moduarekin azaltzen da kritiko eta eszeptiko. Elkarrizketetan parte hartu zutenek negoziatu barik, museoak Euskal Herrira ekartzeak liluratu egin zituela eta guztia inposaketa izan dela irizten dio. Batez ere, prozesu guztian zehar isilpean jokatu izana kritikatzan du liburuan.

Guernica, Madrilen ala Gernikatik hurbil?

Guggenheim museoa aipatuta, ezin geratu Picassoren *Guernica* obra ezagunaz berba batzuk jaso barik. Museoaren edukiaz hitz egitean, *Guernica* Gernikatik ahalik eta hurbilen izatea nahi lukete museoaren arduradunek eta politikari abertzaleek. Alde batetik, koadroak jasotzen duen gertakariak, Gernikako bonbaketak, Euskal Herriarentzat duen esanahi bereziarengatik; eta museoak irekitzearekin batera gertakari beltz haren 60. urteurrena izateagatik. Eta bestetik, nola ez, urtean 200.000 bisitari jasotzen duen artelan horrek museora ikusle ugari erakarriko lukeelako. Museoaren inaugurazio egunerako Bilbon nahi zuten koadroa. Baina eskatzea libre da eta Euskal Herriatik eskaera egin denean, ez ematea erabaki da oraingoz Madrilan.

Picasso, Errepublikaren enkarguz, 1937an hasi zen koadroa margotzen Parisko Nazioarteko erakusketarako. Geroztik, frankismoaren aurkako sinboloa izateaz gain, gerrak sortzen duen hondamen eta heriotzaren sinbolo unibertsala bihurtu da koadroa. Urte askotan ibiltari izan dugu *Guernica*, bidai ugari egin baitu, batez ere, Estatu Batuetan zehar eta EEBBtik Europara.

Gutzira, Picassoren lana 32 aldiz mugitu da 60 urteotan. Azkenengoz 1981ean, behin betirako New Yorketik Madrilera ekarri zutenean; izan ere, diktadura amaitutakoan koadroa Espainiako Estatuaren esku uztea baitzen Picassoren borondatea.

Guernica gaixorik dago

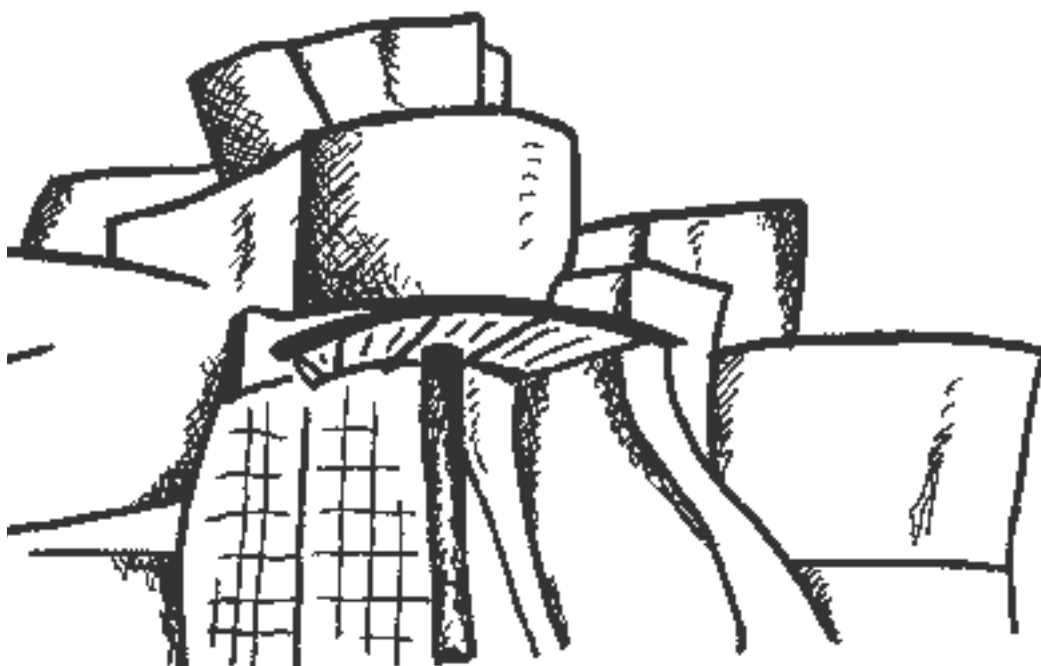
Koadroa Euskal Herrira ekartzea eskatu denean, Reina Sofia Museoko adituek adierazi dute Picassoren oihala oso egoera txarrean dagoela eta mugitzea kaltegarri izango litzatekeela. Muralak 3,49 x 7,76 metro ditu eta Espainiara oso kalteztuta iritsi zela diote. Museoeko adituen txostenean jasotakoaren arabera, pigmentoaren galera, azalean dituen pitzatuak eta koadroaren ertzetako urratuak areagotu baino ez liriteke egingo, bidaia eginez gero.

Euskal Herriatik, kritika ugari

Euskal Herriko politikariek maiz adierazi dute txosten tekniko hori tartean jartzen dela arrazoi politikoak izkutatzeko. Beste aditu batzuen ustez koadroa mugitzea ez da hain kaltegarria, eta eraman-ekarriko baliabide tekniko aurreratu bezain garestiak jartzeko prest daudela adierazi dute hemengo erakundeek.

Kritika asko jaso du, beraz, Madrilak emandako ezetzak eta akats politiko eta kultural larritzat jo izan da. Baina azken erabakia politikoa izango denez, esperantzarik galdu gabe ekinean jarraitzeko asmoa erakutsi dute museoeko arduradunek. Madrilan keinu baten zain daude, eta bitartean, negoziatzen jarraituko dute. Zenbaiten esanetan, koadroa mugitzeko aukerarik inoiz izatekotan, errestauratu ondoren izango litzateke. Baina horrek urtebeteko lana eskatzen du gutxienez. Guggenheim museoaren inauguraziorako ez bada ere, Euskal Herrian ikusiko ahal dugu lehenago edo beranduago!

Arantzazu Loidi
Kazetaria

Asko Handia

1. Izen zenbakarriak eta zenbakaitzak

Izen arruntak bi motatakoak izan daitezke: *zenbakarriak* eta *zenbakaitzak*. Izen zenbakarriak zenbatu egin daitezke: **hiru ume, lau etxe, bost liburu...** Izen zenbakaitzak, ordea, ezin zenbatu daitezke: ***hiru ur, *lau ke, *bost hotz** eta antzekoak ez dira zuzenak. Izen zenbakaitzak jarraiak diren gaiei dagozkie; hau da, hiztunak osotasun edo masa moduan hartzen dituenak (Adib.: isurkari edo likidoak). Hala ere, zenbaitetan, berez zenbakaitzak diren izen batzuk zenbakarri gisa erabil daitezke. Horrela, esaterako, «**Hiru kafe, mesedez**» esaten dugunean, **hiru katilukada kafe** esan nahi dugu.

2. Izen neurgarriak eta neurgaitzak

Izen zenbakaitzak, hau da, ezin zenbatu daitezkeenak, beste bi azpimultzotan sailka daitezke: izen neurgarriak eta neurgaitzak. Izen neurgarriak zenbakaitzak badira ere, neurtu egin daitezke: **hiru litro ur, lau kilo azukre, eskukada bat hareta**, eta abar. Izen neurgaitzak, ordea, ezin neur daitezke; beraz, ***hiru litro beldur, *lau kilo hotz** eta antzekoak ez dira zuzenak. Izen-mota bakoitzak bere ezaugarriak ditu eta ez dira berdin erabiltzen. Halatan, ugaritasuna edo urritasuna adierazteko, forma desberdinak erabiltzen dira izen-motaren arabera. Hona hemen eskema bat:

Zenbakarriak	asko / gutxi	
Zenbakaitzak	Neurgarriak	asko / gutxi
	Neurgaitzak	handi / txiki luze / labur gogor / leun

Ikus dezagun izen-mota desberdinen zenbait adibide:

Liburu ASKO / GUTXI irakurri ditut. (*zenbakarria*)
Gaur ur ASKO / GUTXI edan dut. (*neurgarria*)
Min HANDIA / TXIKIA sentitzen dut. (*neurgaitza*)

Izen neurgaitzekin, **asko/gutxi** zenbatzaileen ordez, **handi/txiki** edo antzeko adjektibo-bikoteak erabili ohi dira. Esan genezake izen zenbakarriek *kopurua* adierazten dutela, izen neurgarriek *kantitatea* eta izen neurgaitzek, aldiz, *intensitatea* edo neurria. Hala ere, zenbait izen bietara erabil daitezke, hau da, zenbakarri eta zenbakaitz gisa, normalean esangura aldatzen bada ere. Adibidez:

Su ASKO ikusi ditugu. (sute desberdinak)
Su HANDIA dago. (su bakarra, baina handia)
Normalean buruko min ASKO izaten ditut. (ia egunero)
Gaur buruko min HANDIA daukat. (min bakarra)
Horrek aurpegi HANDIA dauka. (aurpegi zabala)
Horrek aurpegi ASKO dauzka. (aurpegi desberdinak)

Bistan denez, **asko/gutxi** zenbatzaileak erabiltzen direnean, izenak zenbakarri gisa hartzen dira eta, beraz, *kopurua* adierazten dute. Aitzitik, **handi/txiki** eta antzeko adjektibo-bikoteak erabiltzen direnean, izen zenbakaitzat hartzen dira eta osagai bakar batez ari gara. Hona hemen beste zenbait adibide:

Egia esan, ez daukat gogo HANDirik. (*gogo asko)
Jonek erraztasun HANDIA dauka ikasteko. (*erraztasun asko)

Bulego honetan hotz HANDIA egiten du. (*hotz asko)
Guk interes HANDIA daukagu horretan. (*interes asko)

Zenbaitetan, **handi/txiki** bikotearen ordez, beste adjektibo batzuk erabiltzen dira. Adibidez:

Horretarako denbora LUZEA behar da.
Bide LUZEA falta da oraindik. (*bide asko)

Horrek azal (aurpegi) GOGORRA dauka. (*azal asko/*aurpegi asko)

Beraz, izen zenbakaitzekin, **asko/gutxi** zenbatzaileen ordez, zenbait adjektibo-bikote erabiliko ditugu:

IZEN ZENBAKAITZAK	
handi / txiki:	bero, hotz, gose, egarri, beldur, lotsa, maitasun gogo, gorroto, logura, kakagura, txizagura, hazkura, min, su, ke...
luze / labur:	denbora, soka, hari, bide...
gogor / leun:	haize, euri, aurpegi...
asko / gutxi:	ur, ardo, esne, olio, irin, gari, gatz, mahats...

Hala ere, hemen emandako arauak ez dira beti betetzen. Horrela, **handi**-ren kontrakoa ez da beti **txiki**. Izan ere, zenbaitetan, **gutxi** erabiltzen da. Adibidez:

Gela honetan argi GUTXI dago. (=argitasun gutxi)
Honek kalitate GUTXI dauka.
Gaur lan GUTXI daukagu.
Egia esan, gogo GUTXI daukat.

Azken adibidean, esate baterako, ez litzateke oso zuzena **gogo txikia daukat* esatea.

3. Ohiko akatsak

Maiz, erdararen eraginez, izen zenbakaitzak zenbakarriak balira bezala deklinatzeko joera daukagu. Hona hemen erabilera oker honen zenbait adibide:

* Bero ASKO egiten du.	Bero HANDIA egiten du.
* Hotz ASKO egiten du.	Hotz HANDIA egiten du.
* Haize ASKO dago.	Haize GOGORRA dabil.
* Gose ASKO daukat.	OSO gose naiz.
* Bide ASKO falta da.	Bide LUZEA falta da.
* Denbora ASKO da.	Denbora LUZEA da.
* Antz ASKO dauka aitarekin.	Antz HANDIA dauka aitarekin.

Hala ere, zenbait kasutan **asko** eta **gutxi**-ren erabilera hain dago hedaturik, ezin baita okertzat hartu. Adibidez:

Denbora GUTXI geratzen da.
Denbora GUTXI barru hasiko gara.
Orain dela denbora ASKO etorri zen.

Nolanahi ere, ahal dela, atal honetan emandako arau eta orientabideei jarraitzea komeni da.

Entzi Zubiri eta Ilari Zubiri
Euskal Gramatika Osoatik moldatua

Errito zaharra

Istorio hau ikerketa-lan luzearen ondorio mingotsa da, nere bizi-tzan zehar munduko museo eta liburutegirik urrunenetan bildutako informazio itzelaren laburpentxoia besterik ez. Egiaren bila ibilitako bide luzeegiaren amaiera triste eta gordina. Azkenean sekretua topatu baitut, sekretu bildurgarria. Askok eta askok susmatutakoa, baina inork ere ez probatutakoa, orain artean behintzat. Eta oso nekatuta nago.

Istorio hau Haien historia da, Beraiena, maiuskulaz, baina guztioi dagokiguna neurri handi batean. Beraiek osatzen duten Talde hermetikoaren lehen aztarna Babiloniako inskripzio zaharretan jasotzen da, inperioa anarkian erori baino lehen, eta 2.200 urte geroago Abu Said ibn Abi al-Khair poeta pertsiarrek *Aztir-al-Arudra Irreh* izena eman zion. Eta horrexegatik kontatu beharrean nago, nolabait munduari zor diodala uste baitut. Lehenengo hominidoa atzeko bi hanketan zutitu zenetik, ziurrenik zorabiatuta lortutako ikuspegi berriarengatik, Beraiek gure artean bizi izan baitira. Egia ikaragarria da.

Era horretan, gizaldiak eta gizaldiak igaro ondoren, nazioak eta erlijioak sortu eta desagertu diren arren, gizakiek herriak suntsitu eta katedralak eraiki eta gero, Beraien Taldeak bere horretan segitu du, garatuz, garaia egokituz, adar ezberdinetan banatuz eta berriro ere enbor berean bilduz, iparraldeko haizearen antzera mugitzen den denborari aurre eginez. Sinestezina.

Gizakiak jaio eta hil egiten dira; Haien Taldea, berriz, ez da inoiz ere desagertuko. Gizakiak denborak mugatzen ditu; Taldea, ordea, mugaezina da. Beraien Taldea sortarazi zuen jainkoa gizakien oroimenetik kanpo geratu zen aspaldian, inork ere ez du bere izena gogoratzen jadanik. Egia esan, bere existentziaren berri ere ez da inon ageri, taldekideek gurtzen dituzten liburuetan ez baitator beraren aipamenik.

Beraz, Beraiek beti hemen egon direla errepikatuko dut ahal dudanean. Bai hemen eta bai leku guztietan, hori hala da. Zibilizaziorik galduean ere Beraien arrastoa aurkitu dut kontsultatu ditudan liburu eta dokumentuetan. Izenik gabeko basamortuak zeharkatu ditut eta oihan ilunetan barneratu naiz, duela milaka urte galdutako gizarteak arakatzeko asmotan, eta hor ere Haien itzal ixila topatu dut. Zutabeen Tenplu Sakratuan ere sartu nintzen jeroglifiko kodifikatuetan Haien historia irakurtzeko. Beti presente egon dira, han eta hemen, lehen eta orain. Izen batekin edo besterekin, hizkuntza batean zein bestean, Beraiek eraturako Taldeak liburu zaharretan aipatzen dira, *Aok-il-Bup Oizartsi'n'imda* izenez, edo *Noitart Sinimda-c-Ilbup* ezizenez bataiatuta, edo hainbat eta hainbat adiera sekretu eta ahozkaezinez idatzita. Baina beti Beraiek izan dira. Bai.

Eta gaur egun Taldearen boterea munduan zehar oso handia da. Eskualde osoak beraien esku daude. Gizarte guztietako parasito bihurtuta, jendeak gorrotzo eta bildurrez ikusita, Beraiek hartutako erabakiek gure jokaerak arautzen dituzte zalantzarik gabe. Taldekideen eragina munduko gobernuetan nabaria da. Zenbaitzuren ustez, gobernuak Taldearen esanetara jokatzen dute. Horrelakorik esatea zilegia izan arren, gehiegizkotzat jotzen dut nik.

Zoritzarrez, erlijio edo sekta izkutu honetako kideak ez dira beste gizakiengandik bereizten inolaz ere. Gizartean erabat

kamuflatuta bizi dira. Eta geroz eta gehiago dira, nere datu bildurgarrien arauera. Kanean noanean, edo autobusa hartzen dudanean, edo zinera sartzen naizenean, badakit Beraiek ere han dardela, badakit agian Beraietako bat ikutu dudala nahi gabe, edo bere umea daraman emakume hura ere Beraietakoa dela, edo bizikletaz pasatzen den bikote horrek sekretua daramala irriparrearen atzean. Bai, badakit, erotzen hasi naiz. Baina ez naiz inorekin fidatzen. Ez horixe.

Dena dela, beren presentzia hain nabarmena izanda ere, orain dela oso gutxi arte ez dut jakin Beraiek nola bihurtu ziren taldekide. Hau da, zein izan zen metamorfosi izugarriaren prozesu sekretua. Izan ere, Haiak ez baitziren horrela jaio. Jaiotzean, den-denok berdinak gara, gai honi dagokionez behintzat. Baina halako batean, momentu jakin batean, aldaketa etorri zen. Espazio-denbora bere baitan korapilatu, okertu eta hautsi egin zen eta haizerautsi ikaragarri batek eraginda bezala, taldekideen nortasuna eta bizitza eta etorkizuna betirako aldatu ziren. Harra tximeleta bihurtzen den une miresgarrian bezala, Beraiek ere antzeko bilakaera jaso zuten.

Ziklikoki errepikatzen den erditze honek ez dauka zerikusirik odolarekin edo arrazarekin edo sexuarekin. Bestelako zer edo zer da. Beraiek *proba* deitzen diote, baina Nubiako eskuizkribu horixka batean *Atek'aso-Po* hitzak aurkitu nituen prozesu hau deskribatzeko. Taldearen partaidetza ez baita belaualdiz belaualdiz pasatzen. Hori ere aipatu beharko nuke nere kontakizun labur honetan. Aitak ezin du semea inziatu, edo amak ezin du alaba sektaren eskuetan utzi. Taldean sartzeko *proba* gaintzea derrigorrezkoa da, hori baita mundu osoko taldekideak batzen dituen lotura sekretua. Proba gaintzeko sekretua jakin behar delako, eta nik orain badakit zein den. Eta ezin dut lorik egin, ikara dela eta. Proba ahaztezina da; probarik gabe ez legoke Talderik. Proba iniziazio-erritua da, eta taldekideen bizitzaren zergatia eta abiapuntua. Proba gaintu ondoren, taldekideak markatuta geratuko dira, betirako. Ametsgaiztoz jositako gau amaitzinak izango dituzte aurrerantz.

Eta hala eta guztiz ere, orain egiaren jaun eta jabe bihurtu naizelarik, ondorioz arbasoen mesprezua jasoko dudala jakinda ere, neuk ere taldekide izan nahi dut. Bai. Eta horretarako proba gaintu nahi nuke, Haien errito zaharra, edo *Atek'aso-Po* delakoa, eta gaur egun gizakien begien aurrean ezagutua izan ez dadin, alderantziz edo atzetik aurrera idatzita agertzen denez, sekretua izkutatzeko asmoz, nonbait, neuk, 2090163 zenbakia duen behin behineko funtzionarioa naizen honek, bere izena aipatuko dut, oraingoan zuzen irakurrita, *oposaketa*, oposaketa santua, eta berau gaintu nahi dudala aditzera ematen dut; eta ondorioz, Taldearen benetako izaera salatuz, *Aztir-al-Arudra Irreh*, poeta pertsiarren hitzetan, hau da, *Herri Arduralaritza*, orain bai ozenki eta lotsarik gabe, administrazio publiko madarikatuan behingoz sartu nahi dudala adierazten dut, negarrez baina duintasunez, eta zin dagit sekretua nere buruarekin batera eramango dudala hilobira, edozeren eta edonoren aurka borrokatu behar badut ere.

Joxerra Interínez
Behin-behineko funtzionarioa

Terminoak eta lexiko orokorra: biak bereiztearen ondorioak

Administrazioko idazkiren bat euskaraz idaztea edo euskarazte egokitzen zaigunean, terminologia izaten da konpondu beharreko arazoetako bat.

Badakigu gaztelaniaz finkatutako terminoen euskarazko ordainetara iristeko, ez dugula inola ere itzulpenaren bidea hartu behar, aztertu egin behar dugula, jakin, arloko adituek nola esaten dieten kontzeptu horiei. Ikerketa-lana da, hortaz, aurrean duguna: adituengana jo genezake, hiztegi berezitueta edo hiztegi orokorretara ere bai zabalkunde handiko terminoak badira, terminologia-zentroi egin geniezaieke kontsulta...

Askotan, ordea, terminoaren euskarazko ordaina topatzetik baino areago zailtasunak terminoa eta lexiko orokorra bereizi ezinetik etortzen zaizkigu. Administrazioko testuetan ager daitezkeen terminoak, gaiari edo arloari dagokionez, zuzenbidekoak izaten dira lehenik eta, ondoren, kasuan kasuko arlokoak: hirigintzakoak, garraiokoak, osasunekoak, hezkuntzakoak...

Formari begira, berriz, terminoak izan daitezke:

• **Sinpleak:** *lege, udal, itun, iruzur...* Sinpleak diruditen arren, laburtzapenez sortutakoak: *IGOKA espedientea (jarduera gogaikarri, osasungaitz, kaltegarri eta arriskutsuak)*

• **Komplexuak:**

- Eratorriak: *legegintzaldi, inorendu, bitar -tekari...*

- Hitz elkartuak: *zergagai, udalerrri, admi -nistrazio-egintza, lanbide-gaixotasun...*

- Sintagma terminologikoak: *pertsona fisi -koen errentaren gaineko zerga, kostu bidez, inbentario-onuraren arabera, lanki -detza iragankorreko administrazio-kontra -tuko langileak*

Izendapenaren luze-zabala gora-behera, horien guztien azpian datorren kontzeptua bakarra da eta arloa osatzen duten gaine-rakoei lotuta dago, horiekiko harremanetan baizik ez da terminoa. Hala, IGOKA *espedientea* terminoa da, *Jarduera sailka -tugabeen espediente, Obra txiki, Obra handi, Onda -sunen doako lagapenarena...* eta abarrekin batera udal barruko espedienteen multzoa izendatzen duen neurrian.

Erraz lotzen ditugu terminoak dagokien arloarekin, arlo horretakoak baino ez badira: *hipoteca, recurso contencioso-administrativo, evicción, jurisdicción...* Nekezagoa gertatzen zaigu ordea, hizkera orokorreko hitzek alor horretan adiera berezitu hartuz gero: *carga, garantía, notificación, interesado, acción, competencia...* Termino gehienak honelakoak izaten direnez eta testuetan lexiko orokorrek nahastuta azaltzen zaizkigunez, gaitz egiten zaigu erabakitzea noiz joko genezakeen askatasunez eta noiz ez euskarazko ordainak ematerakoan. Finkatutako izendapena bilatuko dugu terminoetan, egoki datorki-gun lexikoa, esapidea... termino ez direnetan.

Nolanahi ere, administrazioko testuetan, gehiena ez da termino izaten, lexiko orokorra baizik. Hona hemen, 30/92 Legea-ren zati bat, terminoak azpimarratuta dituela.

Artículo 58. Notificación

1. Se notificarán a los interesados las resoluciones y actos administrativos que afecten a sus derechos e intereses, en los términos previstos en el artículo siguiente.

2. Toda notificación deberá ser cursada en el plazo de diez días a partir de la fecha en que el acto haya sido dictado, y deberá contener el texto íntegro de la resolución, con indicación de si es o no definitivo en la vía administrativa, la expresión de los recursos que procedan, órgano ante el que hubieran de presentarse y plazo para interponerlos, sin perjuicio de que los interesados puedan ejercitar, en su caso, cualquier otro que estimen procedente.

3. Las notificaciones defectuosas surtirán efecto a partir de la fecha en que el interesado realice actuaciones que supongan el conocimiento de la resolución o acto objeto de la notificación, o interpongan el recurso procedente.

Administrazioaren jardunbide edo prozeduraren arloko kontzeptu zehatzak adierazten dituztelako hartzen ditugu terminotzat. Ez da hala gertatzen gainerako testu-hitzekin, lexiko orokorrekoak dira. Horietaz gain, ezin ditugu aipatu gabe utzi testuan dotozkigun fraseologiako unitateak: *cursar una notificación, dictar un acto, realizar actuaciones, presentar un recurso, interponer un recurso, ejercitar un recurso.*

Alboan daramaten terminoaren lagungarri huts dira aditzak. Gaztelaniazko administrazioko hizkeran kolokazio hori dute, baina ez dute adiera terminologikorik, ikusi bestela *recurso* hiru aditzekin nola lotzen den gauza bera esateko.

Merezi du testu-zati hori bera euskaraz irakurri eta alderatzea.

58. Jakinaraztea

1. Jakinarazi egingo zaizkie interesdunei beren eskubide edo interesei eragiten dieten administrazioaren ebazpenak eta egintzak, hurrengo atalean ezarritako modu eta neurrietan.

2. Egintza eman eta hamar egun izango dira jakinarazpenak egiteko. Jakinarazpenaren adierazi behar dira: ebazpenaren testu osoa, adminis-trazio-bidea behin betiko amaitzen duen ala ez, zein errekurtsojar daitekeen, zein organori aurkeztu behar zaizkion eta zein epetan. Dena den, interesdunek egoki irizten dioten beste errekurtsoren bat aurkez dezakete.

3. Jakinarazpen akastunek ondoriorik izango dute interesdunak jakinarazpeneko ebazpenaren edo egintzaren edukia ezagutzen duela era -kusten duten jarduketak gauzatzen dituen egunetik, edo, bestela, inter-resdunak dagokion errekurtsoa aurkezten duenetik.

Gaztelaniaz administrazio-hizkera aspaldi finkatutakoa denez, unitate fraseologikoak erraz ikusten ditugu. Euskaraz, egiten ari den hizkera bada ere, finkatuz doazen fraseologiako unitateak aurki genitzake testuan: *jakinarazpenak egin, egintza eman, errekurtsoa jarri, errekurtsoa aurkeztu, jarduketak gauzatu.*

Bukatzeko, esan dezagun terminoen eta fraseologiako unitateen bilaketan lagungarri izaten dela gaia edo arloa ezagutzea, gain-gainetik bada ere.

Mertxe Olaizola

Itzulpen Zerbitzu Ofizialeko terminologia-arduraduna

Administrazioko testuetan, gehiena ez da termino izaten, lexiko orokorra baizik

Euskalkiak, komunikazioaren ziurtagarri

Aspaldikoa da komunikazioaren eskema hura: igorlea, mezua, kodea, bidea, testuingurua, hartzailea. Komunikatzea ez da mezua igortzea, helaraztea baino; ez da esatea, ulertaraztea baino. Argi dago, baina ez gara konturatzen: eguneroko bizitzan ere zenbat bider entzuten dugun “baina, esan dizut”. Eta zer, zuk esan izana; esandakoa dagokion lekura heldu ez bada, ustez lortu behar zuen helburua jadetsi ez badu. Igorleak (berba egiten edo idazten duenak) berak jakin behar du mezua argi eta garbi zein den –askotan horren faltak iluntzen du komunikazioa–, eta, hartzailea eta bere testuingurua kontuan izanda, bide eta kode ego-kiak aukeratu beharko ditu komunikazioa lortu nahi badu.

Administrazio modernoa

Besterik da, komunikaziorik lortu gura ez bada. Baina, besteak beste, Administrazioan, komunikazioa da helburua. Gurean hala da, eta hala izan behar luke denetan. Behinolako administrazioan, formalismoa betetzea nahikotzat jotzen zen, tramitea eginda zegoenez, egintza hark indarra izan zezan. Baina hor dago kokka: ez da gauza bera jakinarazpena egitea eta jakinaraztea. Lehenak, jakinarazpena egiteak, alderdi formal hutsa hartzen du kontuan, eta badaude epaiak, testua ulertezina denean legea bete beharra salbuesten dutenak. Bigarrenak, jakinarazteak, izapide hutsaz gain komunikazioa ere ziurtatzen du. Horixe da hizkera argiaren funtsa.

Administrazioaren egintza idatziak ez dauka baliorik, ez behintzat gure ikuspegitik, komunikaziorik egon ez bada, hau da, ez dela nahikoa funtzionarioak esan behar duena esatea, herritarrari ulertarazi egin behar baitio; eta tramite formal hori ez dagoela eginda, hartzaileari mezua helarazi (ulertarazi) arte. Ulertarazte horrek ez dauka zerikusirik herritarraren adostasunarekin –hori beste kontu bat da–, mamiaz edo edukiaz jabetzarekin baino.

Kode egokia

Mezu-igorleak, beraz, bere baliabideak ondo erabili behar ditu. Horietako bat kodea da: euskara idatzia. Kodea komunikazioaren morroi denez, behar denean, euskara batua eta behar direnean euskalkiak erabili behar dira. Euskalkiak, administrazioan?! Bai, euskalkiak administrazioan, kontua ez delako formalista ez ortodoxoa izatea, komunikazioaren helburua lortzea baino. Hona hemen, Euskaltzaindiak esana¹:

“Euskalkiak eta tokian tokiko hizkerak aztertu eta landu behar direla uste du Euskaltzaindiak, ortografia eta hiz- kuntzaren azpiegitura zainduz”.

‘Erabili’ ez du esaten, baina zertarako zaindu behar da ortografia, erabiltzeko ez bada? Noiz zaindu behar da, erabiltzen denean ez bada? *Aztertu eta landu* esamoldeak ez du esan nahi Unamunoren harako beirazko arasan “...embalsamado en ciencia...” sartzearena, ondorengo adierazpenetan argi ikusten denez². Euskara batua eta euskalkiak osagarriak dira, ez daude elkarren aurka. Ez daude, ez bata ez besteak, sobran. Komunikatzaile

onak, idazten duenean, mezu-hartzailea (irakurlea) izango du kontuan, eta irakurle horren neurriko hizkera erabiliko du, neurri-hartze horretan euskalkiaren aldagai ere gogoan duela. Horrek garrantzi berezia dauka toki-administrazioan, herritarragandik hurbilen eta bere eguneroko bizimoduan gehien eta sarrien sartzen den administrazio-modu horretan, baina besteetan ere bai. Gure helburua ez da euskalkien defentsa egitea, komunikazioarena baino. Dena jartzen dugu horren zerbitzuan. Administrazioa herritarrarengana hurreratzeko tresna berebizikoa dela sinetsita.

Euskara batua ez da bakarra

Horregatik, euskara batuan idazten dugunean ere, ez dezagula pentsa euskara batu bakarra daukagunik. Are gehiago –askoren ustearen kontra, eta beste hainbesteren begi-zabalgarririk–, euskara batua ez da hor nonbait gehien entzuten dugun euskara-modu estandartzat-edo daukagun hori; era arruntagoan esanda, batutzat korritzen duen euskara hori. Euskara batua, Euskaltzaindiak emandako arauak betetzen dituen euskara da. Ez da besterik.

Euskaltzaindiak gaitzetsitakoa baztertu ondoren, gure hizkuntza-akademiek batzuetan forma bat baino gehiago onartu du euskara baturako –baita morfologian ere–, beste batzuetan ez du aukerarik egin, besteetan, berriz, maila ezberdinean edo marka bereziarekin onartu du forma bat baino gehiago. Hortaz, nori edo nortzuei idazten diegun, modu bateko edo besteko euskara batua erabili beharko dugu, ikutu bat edo beste duen euskara batua.

Hau da, euskara batuan idazten dugunean, Euskaltzaindiak batasunerako onartu dituen hizkuntza-formen artean aukera egin behar dugu, ohituraren errazkeriari ihes eginez. Berdintsu jokatu dugu arautu gabekoetan, kasuan kasuan interesatzen zaigun forma hobetsiz; eta, marka berezia dutenak, dago-kionean erabiltzeko direnez, horiek, erabili egingo ditugu, irakurleen mesedetan.

Zabalkunde orokorreko testuetan, berriz, aukera zabalenetara joko dugu, testu barruko koherentzia zainduz, baina, aldi berean, aukera-aniztasunaz baliatuko gara euskalki ezberdineko irakurleek testua hobeto uler dezaten eta identifikatuta ere senti daitezen. Baina horretarako, euskara batua (arautua) zer den eta zer ez den, muga non dagoen jakin behar, eta, modu bakarra, iturritik zuzenean edatea da. Euskaltzaindiaren arauak norbereganatu, hausnartu eta barneratu, gehien entzuten denari jaramon egin barik.

Jon Agirre

Itzulpen Zerbitzu Ofizialeko burua

Nori idazten
diogun, modu
bateko edo
besteko euskara
batua erabili
beharko dugu

¹ EUSKALTZAINDIA. Bergarako biltzar ondoko erabakiak, in Euskera aldizkariaren separata. Euskaltzaindia, 1979 (5. puntua).

² EUSKALTZAINDIA. Euskara batua, euskalkiak eta tokian tokiko hizkerak, in Euskera aldizkaria. Euskaltzaindia, 1979, I. tomoa (101-110. orr.).

EUSKALTZAINDIA. Euskara batua eta euskalkiak irakaskuntzan, in Euskera aldizkaria. Euskaltzaindia, 1979, II. tomoa (697-698. orr.).

EUSKALTZAINDIA. II. Jagon Jardunaldiak, in Euskera aldizkaria. Euskaltzaindia, 1996, III. tomoa (509-604. orr.).

Zein iritzi dute atzerritarrek Euskal Herriaz eta euskal herritarrez?

Ivan Sopalovic
Bidasoa eskubaloi taldeko entrenatzailea

Bidasoak fitxatu ninduenean Euskal Herriko gauza txarrak bakarrik ezagutzen nituen: atentatuak, biolentzia...; baina, Euskal Herrian beste inon aurkitu ez dudana lasaitasunaz gozatu dut.

Paisaia oso berdea da eta lehen egunetan pentsatu nuen Suitzan nengoela. Belgrad-en berdea badaukagu, baina Euskal Herriko berdea, euriaren eraginez-edo, biziagoa da. Jendea dagokionez, euskal herritarrek nire antza zutela ikusi nuen, asko behintzat handi samarrak eta sudur handikoak baitira. Alardean txapela jartzen nuenean bertakoak baino euskaldunagoa nintzela esaten zidaten.

Euskal Herriko janaria, arraina batez ere, gustatzen zait. Sukaldaritza kontuan, hau bezalakorik ez dago. Euskaldunak ez zarete itxiak, baina uste dut zuen artean nolabaiteko mesfidantza duzuela ingurukoarekiko. Nik, berriz, atzerritarra naizelako agian, jende irekia baino ez dut topatu.

Gotzon Garate
Idazlea eta Deustuko Unibertsitateko irakaslea

EEBBetan ez gaituzte ezagutzen. Munduko zilborra eta burua direla uste dute. EEBBetan bada oso famatua den Proverbs liburua, atsoitzi buruzko hiztegia. Bertan beste nazioetako pertsonak nolakoak diren adierazten da eta azalpen guztiak oso negatiboak dira. Espainiarrei buruz dio Espainian ez dagoela gauza txarrik, hitz egiten dutenak ezik, hau da, pertsonak. Baita espainiarrek zerbitzari txarrak direla, baina nagusi are txarragoak. Erreferentzia on bakarra euskal herritarrei buruzkoa da: "Euskaldunak zintzoak eta leialak dira". Hala dio Ernesto Sabato idazle ezagunak ere: «Palabra de vasco, palabra fiel». Garai batean ere euskal herritarrek pertsona zintzotzat zituzten, hitza betetzen dutenak, bermedunak. "Euskalduna berbaduna", dio esakerak.

Alemanian ikasi nuenean, txistea badirudi ere, Euskal Herriaz ezagutzen zuten gauza bakarrenetakoa txapela zen, euskaldunen txapela.

Gaur egun, jakina, batzuek ETA dela kausa ezagutzen gaituzte. Horrek propaganda txarra egiten du, baina interesgarria da jakitea EEBBetako egunkarietan *the basque separatist* deitzen gaituztela, ez terroristak. Badakite hemen arazo bat badagoela eta hemengo istiluen berri ematen dute, baina ez dute terrorista hitza aipatzen, separatista baizik. Unibertsitatean askoz ere gehiago ezagutzen gaituzte eta badakite euskaldunak bi estaturen artean gaudela eta herri zaharra garela. *Time* aldizkariak oso artikulua interesgarria kaleratu zuen Euskal Herriari buruz; bertan esaten zuen cromagnonen ondorengoak ginela eta euskara dela munduko hizkuntzarik zaharrena. Euskal Herria ezagutzen dutenak ez dira asko, baina oinarriko informazioa badaukate.

Moskun ere izan naiz eta ez gaituzte ezagutzen. Aintzat hartu behar da Espainia bera ere ez dutela ezagutzen, gauza harrigarriren bat gertatzen ez bada. Indurain, berriz, oso famatua da. Kultura piska bat daukatenez badakite Loiolako Inazio eta Xabierko Frantzisko euskal herritarrek zirela.

Velimir Perasovic
Fuenlabrada saskibaloi taldeko jokalaria

Spliten nengoela Euskal Herriari buruzko informazioa komunikabideetako albistegietan baino ez genuen jasotzen, eta berri guztiak atentatuei buruzkoak izaten ziren. Jendeak uste du Euskal Herrian ezin dela lasai bizi, baina errealitatea bestelakoa da. Pentsa, Jugoslaviatik atera ginenean gudaren erdian geunden, eta nire emazteak hala esan zidan: «Guda batetik segurtasun gutxiko herri batera goaz». Hala ere, lau urte Gasteizen pasa ondoren nik uste dut Euskal Herri dela gustura bizi daitekeen herrialde bakarrenetakoa. Jendea oso atsegin izan zen gurekin, eta neu ere euskal herritarra sentitzen nintzen. Nire familiarik oso atsegin du Gasteiz. Gasteizen dena izan da positiboa. Ez dut inoi ezagutu honen jende atsegina, honenbeste maitasunez hartu gaituena. Zail da beste inon hain jende atsegina aurkitzea.

Euskal Herrian bizi kalitate oso altua aurkitu nuen. Hemengo jendeak ondo bizitzea eta kirola egitea ere gustuko ditu. Bestalde, atentzioa eman zidan jendea oso festazalea dela eta denbora asko pasatzen duela kalean. Gasteiz zen ume asko ikusi ditut kalean berandu samar. Kroazian ez da ohiko: umeak kalean hain berandu arte egotea.

Euskal Herria eta euskal herritarrek ezagutu egin behar dira beraietaz hitz egiteko. Niri Euskal Herriko jendea interesatzen zait batez ere: momentu txarretan zurekin dagoena, momentu onak zurekin elkarbanatzen dituen zurekin poztzen dena, jeloskorra ez dena... Biolentzia eta politikaz gain, Euskal Herria oso gutxitan izaten da albiste atzerrian.

Felipe Etxebarria
ETBko korrespontsala Bruselan

Edonorekin hitz eginez gero, Euskal Herria biolentziarekin identifikatzen du hasieran. Informatuagoak daudenek, ordea, badakite Espainiaren eta Frantziaren arteko lurralde berezia dela eta kultura berekoa eta zaharra duela. Badakite, beraz, European nortasun berezia duten lurraldeak badirela, estatuturik ez dutenak. Eskozia, Katalunia eta

Flandesekin konparatzen da Euskal Herria. Euskal Herritik iristen den informazio bakarra eta komunikabideetan isla duena biolentziari buruzkoa da zoritzarrez. Gaur egun Guggenheim dela-eta, beste gai batzuk ere hasi da kontuan hartzen jendea, baina Euskal Herriri buruz hitz egiten denean biolentzia aipatzen da. Badago, hala ere, kanpaina turistikoari buruzko informazioa ere; eta Txillida, Oteiza, Arriaga konposatzailea, Indurain, Olazabal, Athletic-a, Reala, Donostia, Bilbo... ezagunak dira.

Peter Roberts
Mimoa

Euskal herritarrak ezagutzeko zailtasunak izan nituen hizkuntza zela-eta, baina jendea oso atsegina da eta berehala egin nituen harremanak hainbat arlotako jendearekin. Donostiako edertasunak liluratu ninduen, jendearen izaera atseginak eta baita Euskal Herria itsasoari eta mendiari lotuta egoteak. Etxean bezala sentitzen naiz.

Euskal Herriaz jarrera kritikoa izatea zaila da, bertan barneratzearen poderioz objetibotasuna galdu baitut. Hala ere, berekoi samarrak zaretela iruditzen zait, onerako eta txarrerako. Euskal Herria asko maite duzue, harro zaudete Euskal Herriaz.

Iñigo Chaur reau
Politi taldeko txirrindularia

Txirrindularitzan Euskal Herria oso ezaguna da, bertan lasterketa ugari egiten direlako. Txirrindulari atzerriarrek Euskal Herriaz nahiko iritzi ona dute, eta giroa goiraipatzen dute batez ere. Lasterketaren ostean buelta

bat ematea gustatzen zaie, giro hori oso ona baita. Atzerrian, berriz, giroa oso goiz apaltzen da. Batzuetan adarra ere jotzen digute euskal herritarrak izateagatik, baina tropelean euskal herritar dezente gaude, maila onekoak gainera, eta errespetatzen gaituzte.

Txirrindularitzaz gain, terrorismoa ere ezagutzen dute eta askotan galdetzen didate hori zer den, zergatik gertatzen den. Hala ere, Italian nahiko berekoiak dira eta ez dute Euskal Herriari buruzko informazio gehiegirik ematen. Oso "italiarrak" dira.

Ludger Mees
Euskal Herriko Unibertsitateko irakaslea

Hamalau urte inguru nituela Gernikara etortzen nintzen oporretan. Han segituan egin nituen lagunak eta garai hartako lagunak oraindik ere lagun minak ditut. Alemaniar baten zatzat urrats garrantzitsua zen Gernikara etortzea, garai batean egindako bonbaketa gogoan. Gero lagunentzat hori ez zela inolako arazoa ikusi nuen, ez zutela inongo errezelarik.

Euskal Herrian bizimodua ezberdina zen, eta bizitzaren zati handi bat kalean egiteak harritu egin ninduen, Alemanian dena etxean egiten baitugu. Euskal herritarrak, westfaliarren moduan, hasieran hotz samarrak izaten dira, itxura hori ematen dute, eta badirudi ez dutela interesik zurekin egoteko; baina hobeto ezagutu ondoren bihotza zabaldu eta betirako lagun bihurtzen dira.

Alemanian Euskal Herriari buruz jasotzen duten informazio gehiena biolentziari eta terrorismoari buruzkoa da. Hala ere, lagunak Euskal Herrira etortzen direnean eta gauzak gertutik ikusten dituztenean konturatuzen dira benetako errealitatea aberatsagoa dela eta ikusitakoarekin liluratuta bueltatzen dira etxera, beste iritzi batekin. Euskal Herria ez da bortxakeriarekin bakarrik uztartu behar. Euskal Herriaren eskaintza zabalagoa eta aberatsagoa da. Euskal Herria bertako jendeak erakutsita ezagutu behar da eta ez komunikabideen bitartez.

Michael McLoughlin
Erresuma Batuko kontsula Bilbon

Garai batean Euskal Herria ETArekin terrorismoagatik bakarrik ezagutzen nuen, baina Mallorcan kontsul egon nintzenean Euskal Herriko industriaren eta autonomia estatutuaren garrantzia ulertzen hasi nintzen. EAren autonomia mailak harritu ninduen; baita Eusko Jaurlaritzak eta diputazioek transferitutako eskuduntzak gauzatzeko duten gaitasuna. Gainera, pentsakera politiko anitza aintzat hartuta, bertako Gobernuak nahiko egonkorra da.

Euskal Herriko mendiak asko gustatzen zaizkit eta aipatzekoa da bertako kultura (hizkuntza barne) eta ohiturak gordetzeko ahalegina. Horretaz gain, ezin esan oso ongi jaten ez denik. Baina bertako ondare nagusia jendea da. Etorri eta berehala etxean bezala sentitu nintzen. Nire bitartez Euskal Herria ezagutu duten lagun eta senideek sorpresa ederra hartu dute benetako Euskal Herria ezagutzeari.

Jakes Goikoetxea
Kazetaria

PSIKOLOGIA ZIENTIFIKOAREN ZENBAIT EKARPEN, GIZA BALIABIDEAK GARATZEKO

1.- Sarrera:

Zer espero dezake Giza Baliabideetako adituak Psikologiatik? Galdera orokor horri erantzuten saiatuko gara artikulu honean. Izan ere, edozein zientziaren inguruan biltzen diren ezagueren aplikazio zehatz batzuk izugarri hedatzen dira zenbaitetan, eta profesionalen baliabidea izan daitezke lehen ikerlarien aztergai hutsa izan zirenak. Horrelakoetan, beste edukiak, eztabaida zientifikoa eta aplikaziorik konplexuenak ikerlarien esku geratzen dira. Hala gertatu da Psikologiaren arloan.

Orain dela urte gutxi arte, psikologoaren ohiko lan-arloak Hezkuntza, Osasun Mentala eta ezer gutxi gehiago ziren, agian Trafikoa edo Langileen Hautaketa bezalako arloak ere bai, ez zegoen oso argi beraz zergatik ikasten zuen hainbeste jendek disziplina hau. Baliteke ez dugula jakin jendea azaltzen gure zientziak ere, besteen antzera, baduela zer esan arazo praktikoei bidea emateko orduan.

Ondorioz, Psikologiaz baliatu nahi badugu Giza Baliabideak garatzeko, argi eta garbi azaldu behar dugu zeintzuk izan daitezkeen zientzia horren ekarpenak eta zein metodo eta teknika izan daiteke egoki lanaren eta antolamenduaren arloan.

Gaur egun Psikologia zientzia da, Psikologia ez da Filosofia, nahiz eta pentsamendu razionalaren hasieratik bertatik Psikologiaren atal batzuk mintzagai izan Filosofiaren foroetan. Hori horrela, Psikologiaren ezaguerak oso erabilgarriak gertatzen dira Giza Baliabideak bezalako arlo batean, disziplina anitzeko ikuspuntuak behar baititu aurrera egiteko. Izan ere, Ekonomia, Ingenieritza, Zuzenbidea eta abarren ondoan Psikologiak ere badu zer egin, bere baitan dituen printzipioak, edukiak eta metodoak oso eraginkorrak baitira, bai teknika bai irudimenaren aldetik.

Baina ez da komeni, hala ere, zientzia gaztea dela ahaztea, zuhurrak izan behar dugu, beraz, alde batetik daukaguna baino gehiago ez eskaintzeko, eta bestaldekik alegiazko gauzarik edo gehiegikeriarik ez eskatzeko, hipotesiak egiteko besterik ez bada behintzat.

2.- Psikologiaren kontzeptua, izaera, hurbilketa historikoa eta aztertze arloak:

Psikologia, gaur egun, jokabide edo portaerari buruzko zientzia da. Baina portaera eta jokabidearen barruan ez dira soilik hartzen begibistako gertakariak, baizik eta barruan geratuko dira, era berean, gertakari mentalak, senetzko portaera eta, azken batean, edozein animaliak egin dezakeen iharduera. Fisiologiaren muga estuak gainditzen dituena.

Nekez gara daitezke enpresak, daukagun lehiakortasun-baldintzetan, bertako langileak partaide ez badira

Gainerako zientzietan bezala, Psikologia zientzia gisa definitzen duen ezaugarria azterketa sistematiko eta enpirikoa da. Pazientziak ikertu, aztertu, azaldu eta zenbatu fenomenoak eta haien arteko loturak, horietan dira biderik egokienak emaitza onak lortzeko; burutazio filosofiko nahiz literarioak ez dira, bada, berezko duen lan egiteko modua, horrelako burutazioak hipotesi-iturritzat hartzen ez badira, behintzat.

Antzinean psikologi gaiak Filosofiaren inguruko foroetan eztabaidatzen ziren, eta ospe handiko filosofo asko horretan ari izan ziren luzaroan. Aipatu beharko genituzke, nolabaiteko hurrenkeran, Platon, Aristoteles, Descartes, Leibniz, Hobbes, Locke, Berkeley, Hume, Kant etab. Eta hurbilen daukagun aurrekoak, XIX. mendean bertan, positibismo korronteko Stuard Mil, Herbert eta Spencer; fisiologoak izan ziren Weber eta Fechner, eta eboluzio-teoriakoak Lamarck eta Darwin, eta horiekin batera, ikerketa psikiatrikoetan aritutakoak: Pinel-engandik Charcot-enganana.

Psikologia zientifikoa ezarri ondoren, garapen anitzak egin dira hainbat eremutan eta hainbat teoriatatik abiatuturik. Horien berri emango dugu, laburbilduta, hurrengo lau ataletan:

- Ikaskuntza-teoriak, bi eskola handiren aztergaia izan zirenak; reflexologiako sovietar eskola; eta konduktismoa, batez ere iparramerikako tradizioakoa.
- Nortasun-teoriak, psikoanalisi edo psikodinamika orientazioak, S. Freud-en obra zabala abiapuntu izan zutenak.
- Formako psikologia (gestalt), Alemaniaren eraginpeko esparruan, eta batez ere Wertheimer-ek sorturiko Berlingo eskolaren itzalpeko eremuan. Eskola horretan garaturiko ikuspuntua anglosaxoien elkarrekin tradizioaren beste muturrean dago.
- Adimen-gaitasunak eta psikometriaren inguruko teoriak. Abiapuntua A. Binet-en azterlanak badira ere, adimen-gaitasunen bilakaera gehien aztertu zuena Piaget izan zen.

3.- Giza baliabideak kudeatu eta garatzeko sistema osatua:

Era berean, enpresen eta erakundeen langileak hautatzeko prozedurak aztergai izan daitezke; izan ere, gaur erabat gaindituta dago langilegoko administrazio eta zuzendaritzaren menpekotasuna, garrantzi handiagoko zuzendaritzekiko, hots, finantza eta ekoizpen zuzendaritzekiko menpekotasuna.

Gaur egun giza faktorea bigarren mailako elementutzat hartzea huts egitea izango litzateke, nekez gara baitaitezke enpresak,

dauzkagun lehiakortasun-baldintzetan, bertako langileak partaide ez badira, tartean sartzen ez badira elkarlanean amankomunean dauzkaten helburuen alde.

Gero eta nabarmenago da, bada, sistema irekia eta elkarlotua dela, eta xehetasunik ñimiñoenak ere eragina izan dezakeela antolakundean. Baliteke zuzendarien erabakien ondorioz sortzea eragina, edo osterantzean, erabaki horiek zuzenak eta eraginkorrak izan arren, baliteke bestelako eraginak jasatea beste edonondik.

Horiek horrela, hona hemen Giza Baliabideen sistema osatuaren definizioa: egitura eta erlazioen multzoa da, pertsonak eta antolakundeak kudeatu eta garatzea helburu duena, lan eta antolamenduaren esparruaren barruan; beti ere ekoizpen, merkataritza edo zerbitzuen arloko proiektu zehatza eta ondo mugatua dagoenean.

Giza Baliabideen sistema osatuaren gaiak honako hauek izan daitezke:

I. Antolamendu-egituren arloak: 1. ANTOLAMENDU ARLOA: 1.1 Erakundearen helburuak, planak eta eginkizunak. 1.2 Langilegoko politikak eta estrategiak. 1.3 Langilego-kudeaketako eragiketa-programak. 1.4 Antolamendu-egitura. 1.5 Aginte eta eginkizun organigramak. 1.6 Kultura eta baloreak. 1.7 Araubideak. 1.8 Egutegiak eta ordutegiak. 1.9 Ingurugiroko baldintzak. 1.10 Antolamenduaren aldaketa. 2 LAN ARLOA: 2.1 Lanpostuak aztertu eta sailkatzea. 2.2 Lanpostuak balioestea. 2.3 Lan egiteko metodoak aztertzea. 2.4 Faktore ergonomikoak aztertzea. 2.5 Lan-kargak aztertzea. 2.6 Laneko segurtasuna eta higieena.

II. Langilego-arloak: 1. BANAKAKO ARLOA: 1.1 Langileak biltzeko deialdia. 1.2 Sarbidea edo hautaketa. 1.3 Harrera eta hasierako integrazioa. 1.4 Hasierako entrenamendua eta etengabeko prestakuntza. 1.5 Langileak motibatu eta suspertzea. 1.6 Atarramenduaren ebaluazioa. 1.7 Konpentsazioen eta soldaten sistema. 1.8 Gizarte Segurantzak. 1.9 Oporren eta atsedenen erregimena. 1.10 Lanbide-sustapena. 1.11 Lan-bizitzaren azkenaldia egokitzea. 1.12 Lan-ihardueraren amaiera eta jubilazioa. 2 ARLO KOLEKTIBOA: 2.1 Lanaren inguruko giroa. 2.2 Informazioko eta barne-komunikazioko sistemak. 2.3 Taldeen antolamendu formalak eta informalak. 2.4 Lidergoa, ekipoen zuzendaritza eta partehartzea. 2.5 Negoziazio kolektiboa. 2.6 Gatazkak konpontzea eta zigorbidezko erregimenak. 2.7 Gizarte harremanak, aisia eta denbora libreak.

4.- Metodoak eta teknikak:

Metodologiarekin loturiko alderdiak dira, agian, edozein disziplina edo azterketa-arloren izaera zientifikoa hobeto neurtzen dutenak.

Azken finean hori da psikologoek egin behar dutena, beste edozein disziplinaren zientzilariek lan egiten duten moduaren antzera lan egitea, ideologiak, aurreritziak edo posizio dogmatikoak alde batera utzita.

a) Zenbait iharduera-arlo, adin-talde, ekintza-maila... dela bide gertakari psikologikoak sailkatzen saiatzea, baina ahaztu gabe

esperientziaren izaera orokorra eta esperientziaren lotura inguru-nearekin.

b) Esperientziaren kontrola egiten ahalegintzea.

c) Kanpo-azterlanak programatu eta burutzea, honako hauek abiapuntu harturik: jarrerai sistematikoki behatzea, metodo filogenetikoari jarraitzea eta pertsona jakin batzuen bizitzetan zehar zenbait aldagai nola aldatzen den ikustea.

d) Norberaren txostena egiteko teknikak erabiltzea, horren bidez nork bere esperientzia kontatuko du.

e) Estatistika-analisietatik, buru-gertakariaren interpretaziotik eta bestelako adierazpen-moduetatik eskuraturiko datuak interpretatzea.

Psikologoek beste

edozein

disziplinaren

zientzilariek lan

egiten duten

moduaren antzera

lan egin behar dute

Badaude beste teknika zehatzago batzuk, oso erabilgarriak direnak giza baliabideen arloan, lehendabizi psikologia-ebaluaziorako testak aipatu behar ditugu, agian Psikologiaren alderdirik hedatuena, eta elkarrizketa. Teknika biak baliokoak eta fidagarriak direla esan behar dugu, eta badaude ikerlan psikometrikoko nahikorik horretarako baliagarriak gerta daitezkeenak.

Gainera, badaude kasuan kasuko teknikak ere, amaigabeko zerrenda izango litzateke denak aipatu nahi izanez gero, horregatik bakan batzuk baino ez ditugu azalduko:

a) Batez ere banako erabilera duten teknikak: entzunaldi aktiboa, laguntza psikologikoa, aholkularitza, autoestimua berrosatzea, negoziazioa, entrenamendu asertiboa, etab.

b) Taldekako teknikak: taldean dabilenaren portaeraren analisia, talde-komunikazioko sareen analisia, analisi soziometrikoa, brainstorming, role playing, lidergo-eredua aldatzea, T taldeak, 6.6 Philipps taldeak, jendaurreko mahainguruak eta lantaldeak.

5.- Ondorioak:

1.- Psikologia zientzia enpiriko gisa definitu dugu hemen; izan ere, giza portaerari buruzko zientzia da, oso aplikagarria edozein lanbide-arlotan, baina batez ere enpresaren munduan.

2.- Psikologiaren alde praktikoa azpimarratu dugu. Egiten dituen ekarpenak gero eta pisu handiagoa hartzen ari dira, beti ere analisi zientifikoaren bidez egiaztaturik daudenean, eta giza portaera tartean dagoen edozein arazo konpontzeko baliagarri direnean.

3.- Arian-arian ikasteko aukera ere badago; baldin eta postuluak argi eta garbi azaltzeko kontzeptuak, sistemak, metodoak eta teknikak bilatzen badira, aurretiazko jarrerak eta eztabaida dogmatizatuak alde batera utzita.

4.- Azkenik, zenbait muga ere badela aitortu behar da, bai kontzeptuei bai metodoei dagokienez, beste edozein zientzia gaztek dituen antzeko mugak, baina ari garen zientzia honek, itxura guztien arabera, oso emaitza ona eskainiko digu etorkizunean.

Carmelo Basoredo
HAEEko Giza Baliabideetako teknikaria

Administrazio zuzenbidea II. Antolaketa eta enplegu publikoa

Parada, R.
Deustuko Unibertsitatea
Bilbo, 1997
639. or.

Administrazio zuzenbidea atal garrantzitsuenetakoa da zuzenbidearen arloan. Liburuan administrazioaren antolaketa eta jardura aztertzen dira, eta baita funtzio publikoari eta enplegu publikoari buruzko xehetasunak ere. Lehen zatiak administrazioko maila guztiak hartzen ditu barne: Estatuko administrazioa, autonomi erkidegoak, probintzia eta udalerrriak, eta administrazio espezializatua.

Bigarren zatian, besteak beste, funtzionarioen betebeharrak, eskubideak eta enplegu publikoa ikertzen dira. Bertan, Estatuko sistema aztertzeaz gain, kapitulu batean beste herrialde batzuetako funtzio publikoak nola dauden antolatuta ere jasotzen da: EEBB, Erresuma Batua, Frantzia,...

Eskubide errealak eta ondasun higiezinaren erregistroari buruzko zuzenbidea

López, A. M.; Montés V. L.
Deustuko Unibertsitatea
Bilbo, 1997
1021 or.

Euskara gero eta urrats sendoagoak egiten ari da zuzenbidearen alorrean, eta horren lekuko dugu Deustuko Unibertsitateak argitaratu eman duen Zuzenbidea saileko ale berri hau. Mila orrialde-tik gorako liburu sendo honetan, eta izenburuak berak adierazten duenez, bi gai nagusi jorratzen dira: eskubide errealak, eta ondasun higiezinaren erregistroak.

Euskal Kultura Gaur: Liburuaren mundua

Torrealdai, J. M.
Jakin
Donostia 1997
736 or.

Oraingoan ere, lan ederrarekin datorkigu Joan Mari. Izan ere, liburu hau *Euskal Idazleak Gaur* izenekoaren jarraipena da, eta hura mardula bazen, hau ere ez da atzean geratzen. Liburu honetan 1976tik 1996ra bitarteko euskal liburugintza aztertzen du. Liburugintzaren barruan euskal liburuaren historia laburra egiten du, gero bete-betean gaur egungo liburugintza ikertzeko. Gaur egungo egoera aztertzerakoan lau atal nagusitan banatzen du produkzioa: haur eta gazteentzako argitalpenak, irakaskuntza-liburuak, jakintza-liburuak, eta literaturgintza garaikidea. Beste atal nagusi bat idazleek osatzen dute, eta azkenengo atal garrantzitsua liburu merkatuak hartzen du. Azkenik, esan, itxura aldetik ere dotorea datorkigula, eta ezinbesteko erreferentzi liburu dela dagoeneko.

Llengua i Ús. Revista técnica de normalització lingüística

Direcció General de Política Lingüística.
Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
Barcelona, 1977
68 or.

Azken ale honekin bederatzigarrena dute kalean Generalitateko Hizkuntz Politikakoek. Katalan hutsez argitaratzen den aldizkari espezializatu hau ezinbestekoa da, gaur egun Katalunian hizkuntz normalkuntzaren arloan zertan ari diren jakiteko. Gauza askotan, Katalunia erreferente garrantzitsua izan dugu euskaldunok, batez ere, zenbait ideia hartu eta gero gure egoerara moldatzeko.

Edukiari dagokionez, normalkuntzarekin zerikusia dutenak dira aipagarri: itzulpenegintza, normalkuntza planak eta dinamizazioa, aholkularitza, terminologia, didaktika, soziolinguistika... Itxura aldetik ere oso txukuna da, eta nahiz eta katalanez egon, ez duzue arazo handirik izango irakurri eta ulertzeko.

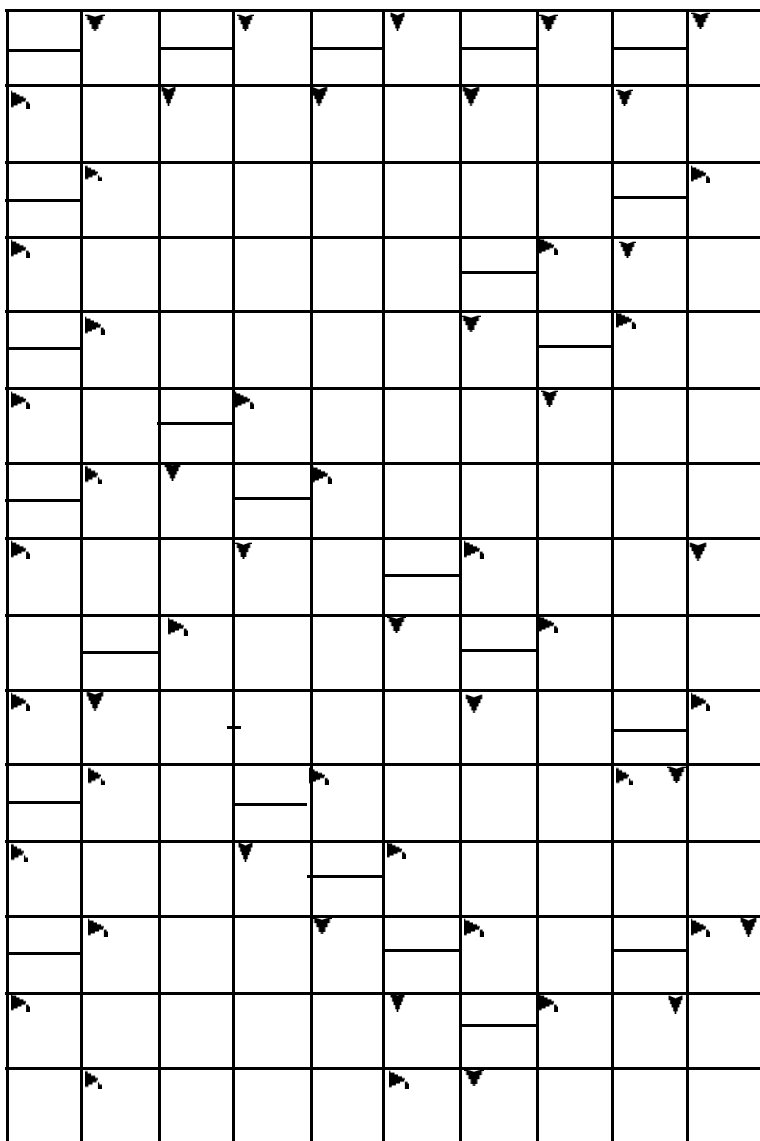
Les normalitzacions reeixides. Aproximació a l'estudi de la construcció de llengües nacionals a l'Europa del segle xx

Joan i Marí, B.
Ed. Oikos-tau
Barcelona, 1996
224. or.

Gizarte zientzietan zerbait aztertu nahi dugunean, ohituta gaude unitate gisa hizkuntza edo estatua aukeratzen; beti ere, hizkuntz komunitate nazionalen kaltetan. Ez da kasua Joan i Marí-ren doktore-tesi honetan. Izenburua bera esanguratsua da: burututako normalizazioak, eta bertan hainbat kasu aztertzen dira, esate baterako, Israel, Islandia, Txekia, Polonia, Hungaria... Kasu horiek jorratu ondoren egilearen tesia garbia da, hots, nazioarteko estatuek independentzia eta burujabetasuna onartzea ezinbesteko baldintza dela edozein komunitaterentzat hizkuntz normalizazioa lortzeko. Alderantziko kasua ere aztertzen da, esate baterako, Irlandarena, zeinak estatua izan arren ez baitu lortu bere hizkuntza normalizatzea. Aipatu egoera guztiak banan-banan azalduko zaizkigu, bata bestea-rengandik berezita; eta guztion arteko lotura liburu bera izango da.

Hitz gezidunak

LUMA

Euskararen inguruko zenbait telefono

- AEK: 94/424 17 10
- Argia: 943/37 15 45
- EIZIE: 943/42 91 66
- EKB: 943/46 66 50
- Euskal Herrian Euskaraz: 943/27 82 69
- Euskal Irrati Telebista (EITB): 94/681 66 00
- Euskal Kulturaren Erakundea: 07-335-59 93 25 25
- Euskaldunon Egunkaria: 943/30 02 22
- Euskaltzaindia: 94/415 81 55
- HABE: 943/41 26 00
- Helduen Euskalduntzerako Euskaltegia (HEI): 948/17 76 70-54
- Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (IVAP): 945/18 76 00
- Hizkuntza Politikarako Sailordetza: 945/18 81 10
- Ikas eta Ari (IKA): 945/28 89 22-44
- IRALE: 945/27 44 00
- Itzulpen Zerbitzu Ofiziala (IZO): 945/18 76 56. Fax: 945/18 76 03
- Kultura Saila: 945/18 94 64
- Nafarroako Hizkuntz Politikarako Zuzendaritza Nagusia: 948/10 71 83
- UZEI: 943/47 33 77

G a l d e r a - s o r t a

1 Nor da Euskadiko Orkestra Gaztearen zuzendaria?

- A Jon Bagüés
- B Jose Ignacio Ansorena
- C Juan José Mena
- D Carmelo Bernaola

2 Noren lana saritu zuen Eusko Ikasketzak irailan?

- A Aita Villasanterena
- B Bernardo Atxagarena
- C Xabier Gereñorena
- D Ibon Sarasolarena

3 Veneziano zinema jaialdian *A cie - gas* filmea aurkeztu zen. Zein da filmearen zuzendaria?

- A Bajo Ulloa

B Armendariz

C Kalparsoro

D Medem

4 Nori eman zioten 1979an Bakearen Nobel saria?

- A Pérez Esquivel
- B Kalkutako Teresari
- C Lech Walesari
- D Rigoberta Menchúri

5 REM (Rapid Eye Movements) siglak irakurri, eta zer datorkizu burura?

- A Ikusmenaren gaixotasun bat
- B Iluntasunean ikusteko balio duen izpi infragorridun tresna
- C Jaioberriek begiak mugitzeko duten era berezia

D Loaren fase bat

6 Non izango dira 2004. urteko Joko Olinpikoak?

- A Erroman
- B Lurmutur Hirian
- C Buenos Airesen
- D Atenasen

7 Kontxako ikurriña Oriok irabazi zuen irailaren 14an, baina zeinek egin zuen egun horretako denborarik onena?

- A Tiranek
- B Koxtapek
- C Hondarribiak
- D San Pedrok

8 Bikote hauetatik zein da zuzena?

- A Jose Aristimuño — "Lauaxeta"
- B Nikolas Ormaetxea — "Orixe"
- C Esteban Urkiaga — "Aitzol"
- D Jose Maria Agirre — "Loramendi"

9 Nork idatzi zuen *Peru Abarka*?

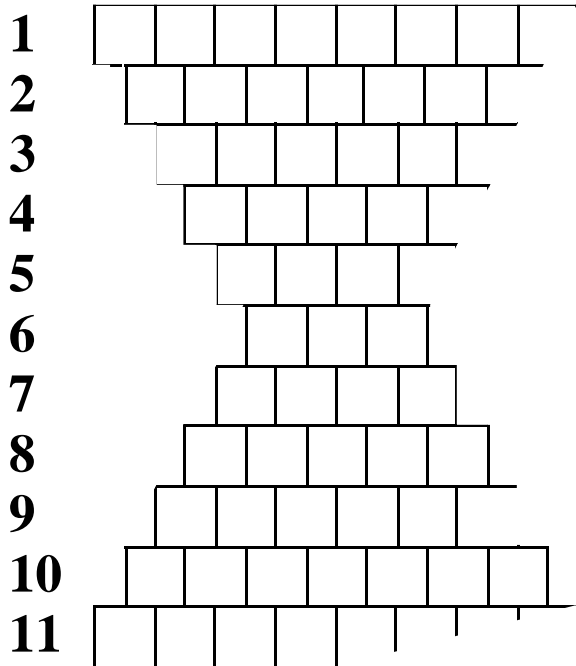
- A Pablo Xericak
- B Bizenta Mogelek
- C Joan Antonio Mogelek
- D Becerro de Bengoak

10 Antzinako Bizanzio zein hiri dugu gaur egun?

- A Istanbul
- B Alexandria
- C Ankara
- D Sofia

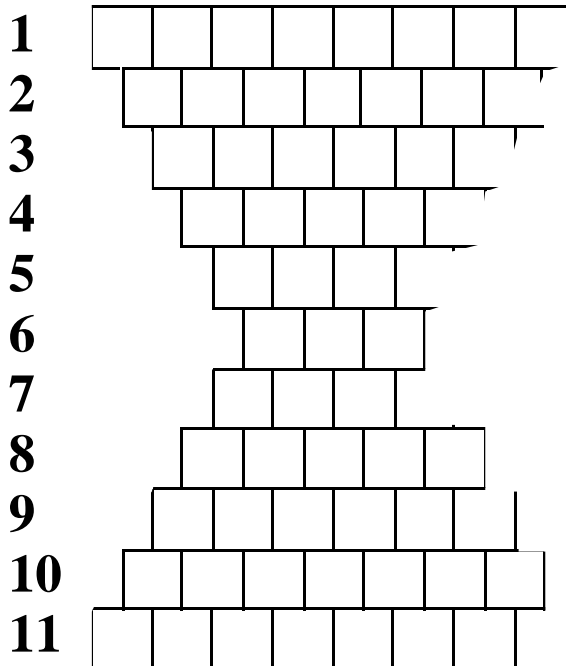
G o i t i b e h e r a

Aurkitu beharreko hitz bakoitza letra gehiago edo gutxiago duen aurreko edo ondorengo hitzaren anagrama da. Zer da anagrama bat? Hitz baten letrak beste era batera ordenatu ondoren lorturiko hitza: naiz/zain/zina.

LUMA

- 1. Ardi-zaindaria. 2. Hegazti-mota. 3. Soinua.
- 4. Garbi. 5. Zaude. 6. Barazki-mota.
- 7. Bizkaieraz, geza. 8. Gatza duena.
- 9. Nafarroa Behereko euskualdea.
- 10. Gari-ale kopuru handia. 11. Garaipena.

LUMA

- 1. Erkatu, konparatu. 2. Ardi-talde.
- 3. Meza ematen den mahaia. 4. Emakume-izena.
- 5. Bihia. 6. Bizkaiki ibaia. 7. Gurbilik gabeko gurdia.
- 8. Klariona. 9. Liliak. 10. Margoa. 11. Pl. dantza espainiarra.

S o l u z i o a k

G o i t i b e h e r a

Galdiera - sorta
0c/2a/3c/4b/5d/6d/7a/8b/9c/0a

Hitz gezidunak

●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●

